

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ
ԳԻՏՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ԱԶԳԱՅԻՆ ԱԿԱԴԵՄԻԱ

ՀՈՒՆԴԱՄԵՆՏԱԼ ԳԻՏԱԿԱՆ ԳՐԱԴԱՐԱՆ

НАЦИОНАЛЬНАЯ АКАДЕМИЯ НАУК
РЕСПУБЛИКИ АРМЕНИЯ
ФУНДАМЕНТАЛЬНАЯ НАУЧНАЯ БИБЛИОТЕКА

ԷՊԿԱՐԴ ՄԿՐՏՉԻ
ՋՐԲԱՇՅԱՆ
ЭДВАРД МКРТЧЕВИЧ
ДЖРБАШЯН

Ի Ր Ե Վ Ա Ն

НАЦИОНАЛЬНАЯ АКАДЕМИЯ НАУК АРМЕНИИ
ФУНДАМЕНТАЛЬНАЯ НАУЧНАЯ БИБЛИОТЕКА
МАТЕРИАЛЫ К БИОБИБЛИОГРАФИИ УЧЕНЫХ АРМЕНИИ

№ 51

ЭДВАРД МКРТЫЧЕВИЧ ДЖРБАШЯН

Вступительная статья А. К. ЕГИАЗАРЯНА, В. А. КИРАКОСЯНА
Библиография составлена Р. А. КАРАПЕТЯН

ИЗДАТЕЛЬСТВО «ГИТУТЮН» НАН АРМЕНИИ
ЕРЕВАН 1995

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԳԻՏՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ
ԱԶԳԱՅԻՆ ԱԿԱԴԵՄԻԱ
ՖՈՒՆԴԱՄԵՆՏԱԼ ԳԻՏԱԿԱՆ ԳՐԱԴԱՐԱՆ
ՆՅՈՒԹԵՐ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԳԻՏՆԱԿԱՆՆԵՐԻ
ԿԵՆՍԱՄԱՏԵՆԱԳԻՏՈՒԹՅԱՆ

№ 51

ԷԴՎԱՐԴ ՄԿՐՏԶԻ ՋՐԲԱՇՅԱՆ

Ներածականը Ա. Կ. ԵՂԻԱԶԱՐՅԱՆԻ, Վ. Ա. ԿԻՐԱԿՈՍՅԱՆԻ
Մատենագիտությունը կազմել է Ռ. Ա. ԿԱՐԱՊԵՏՅԱՆԸ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԳԱՍ «ԳԻՏՈՒԹՅՈՒՆ» ՀՐԱՏԱՐԱԿԶՈՒԹՅՈՒՆ
Ե Ր Ե Վ Ա Ն

1 9 9 5

**Տպագրվում է Հայաստանի ԳԱԱ
փիլիսոփայության և բանասիրության բաժանմունքի
բյուրոյի երաշխավորությամբ և ֆունդամենտալ գիտական
գրադարանի գիտական խորհրդի որոշմամբ**

Խ մ ր ա գ ր ա կ ա ն կ ո լ ե գ ի ա

**Ս. Հ. ՎԱՐԴԱՆՅԱՆ (նախագահ), Հ. Գ. ԲԱԿԼԱՎԱԶՅԱՆ,
Գ. Բ. ՂԱՐԻԲԶԱՆՅԱՆ, Բ. Մ. ՄԱՐՏԻՐՈՍՅԱՆ, Վ. Ս. ՆԱԼԲԱՆԴՅԱՆ
Պատասխանատու խմբագիր՝ Ա. Կ. ԵԳԻԱԶԱՐՅԱՆ**

*Печатается по рекомендации бюро Отделения философии и
филологии НАН Армении и по решению ученого совета
фундаментальной научной библиотеки НАН Армении.*

Р е д а к ц и о н н а я к о л л е г и я

**С. А. ВАРДАНЯН (председатель), О. Г. БАКЛАВАДЖЯН,
Г. Б. ГАРИБДЖАНИЯН, Р. М. МАРТИРОСЯН, В. С. НАЛБАНДЯН.**

Ответственный редактор: А. К. ЕГИАЗАРЯН

**ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԴԱԱ ԱՎԱԴԵՄԻԿՈՍ ԷԴՎԱՐԴ ՄԿՐՏՁԻ ՋՐԱՆՇԱՆԻ
ԿՅԱՆՔԻ ԵՎ ԳՈՐԾՈՒՆԵՈՒԹՅԱՆ ՀԻՄՆԱԿԱՆ ՏԱՐԵԹՎԵՐԸ**

Էդվարդ Մկրտչի Ջրբաշխանը ծնվել է 1923 թ. սեպտեմբերի 24-ին, Երևանում, մեծ եղևնի ժամանակ Վանից գաղթած բնտանիքում:

1931—1941 թթ. սովորել և ավարտել է Երևանի Ա. Ս. Բուրնովի անվան (1937-ից՝ Շոթա Ռուսթավելու անվան) միջնակարգ դպրոցը:

1941—1945 թթ. ծառայել է Խորհրդային Միության զինված ուժերի շարքերում:

1944 թ. պարգևատրվել է Կարմիր աստղի շքանշանով և մեդալներով:

1945—1950 թթ. Երևանի պետական համալսարանի բանասիրական ֆակուլտետի հայկական բաժնի ուսանող:

1950—1953 թթ. համալսարանի ասպիրանտ «Գրականության տեսություն» մասնագիտությամբ:

1950 թ. առ այսօր համալսարանի բանասիրական ֆակուլտետի դասախոս է (գրականության տեսություն, գեղագիտություն, հայ գրականության պատմության և այլ առարկաների):

1953—1954 թթ. «Գրական թերթի» պատասխանատու խմբագրի տեղակալ:

1953—1962 թթ. նույն թերթի խմբագրական կոլեգիայի անդամ:

1954 թ. շնորհվել է բանասիրական գիտությունների թեկնածուի գիտական աստիճան «Պոեմի ժանրը սովետահայ գրականության մեջ» աշխատության համար:

1957 թ. Հայաստանի գրողների միության անդամ:

1961—1962 թթ. «Սովետական գրականություն» ամսագրի գլխավոր խմբագիր:

1961—1992 թթ. նույն հանդեսի (հետագայում՝ «Նորք») խմբագրական կոլեգիայի անդամ:

1965 թ. շնորհվել է բանասիրական գիտությունների դոկտորի գիտական աստիճան «Թումանյանի պոեմները» աշխատության համար:

- 1966—1970 թթ. Հայաստանի ԳԱ Մ. Արեղյանի անվան գրականության ինստիտուտի գրականության տեսության նորարաց բաժնի վարիչ:
- 1967 թ. շնորհվել է պրոֆեսորի գիտական կոչում:
- 1967—1977 թթ. «Բանբեր Երևանի համալսարանի» (հասարակական գիտություններ) հանդեսի գլխավոր խմբագիր: Նույն հանդեսի խմբագրական կոլեգիայի անդամ առ այսօր:
- 1970 թ. շնորհվել է հանրապետության գիտության վաստակավոր գործչի պատվավոր կոչում:
- 1971 թ. ընտրվել է Հայաստանի գրողների միության նախագահության անդամ:
- 1972—1985 թթ. Երևանի պետական համալսարանի գրականության տեսության և գեղագիտության, ապա արտասահմանյան գրականության և գրականության տեսության ամբիոնի վարիչ:
- 1974 թ. ընտրվել է ՀՍՍՀ ԳԱ թղթակից անդամ:
- շնորհվել է Հայաստանի պետական մրցանակ «Գրականության տեսություն» բուհական դասագրքի համար:
- 1977 թ. առ այսօր Հայաստանի Հանրապետության գիտությունների ազգային ակադեմիայի Մ. Արեղյանի անվան գրականության ինստիտուտի տնօրեն: Միաժամանակ ակադեմիայի փիլիսոփայության և բանասիրության բաժանմունքի ակադեմիկոս քարտուղարի տեղակալ:
- 1978 թ. առ այսօր ՀԳԱԱ «Պատմա-բանասիրական հանդեսի» խմբագրական կոլեգիայի անդամ:
- 1979 թ. մասնակցել է Համեմատական գրականագիտության միջազգային ասոցիացիայի 9-րդ կոնգրեսին (Ավստրիայի Ինսբրուք քաղաքում):
- 1980 թ. շնորհվել է Հայաստանի պետական մրցանակ «Հայ նոր գրականության պատմության» 5-հատորյակի ստեղծմանը մասնակցելու համար:
- 1982 թ. ընտրվել է Հայաստանի գիտությունների ակադեմիայի ակադեմիկոս:
- 1983 թ. ծննդյան 60-ամյակի առթիվ պարգևատրվել է Աշխատանքային կարմիր դրոշի շքանշանով:
- 1985 թ. պարգևատրվել է Հայրենական պատերազմի առաջին աստիճանի շքանշանով:
- 1987 թ. առ այսօր Հայաստանի ԳԱԱ Մ. Արեղյանի անվան գրականության

ինստիտուտում Հովհ. Թումանյանի կյանքի և ստեղծագործության ուսումնասիրության և հրատարակությունների գիտահետազոտական խմբի ղեկավար:

1938 թ. մասնակցել է Միջազգային հայագիտական ընկերության 3-րդ համաժողովին (Շվեյցարիայի Ֆրիբուր քաղաքում):

1994 թ. ընտրվել է ՀՀ ԳԱԱ նախագահության անդամ, բանասիրության և արվեստագիտության պրոֆեսորին գիտական խորհրդի նախագահ և ակադեմիայի հոմանիտար գիտությունների բաժանմունքի ակադեմիկոս բարոտուղարի տեղակալ:

ОСНОВНЫЕ ДАТЫ ЖИЗНИ И ДЕЯТЕЛЬНОСТИ АКАДЕМИКА НАН РА ЭДВАРДА МКРТЧЕВИЧА ДЖРБАШЯНА

Эдвард Мкртычевич Джрбашян родился 24 сентября 1923 г. в Ереване, в семье, переселившейся во время геноцида армян из Вана.

1931—1941 гг. Учился и окончил Ереванскую среднюю школу им. А. С. Бубнова (с 1937 г. школа им. Шота Руставели).

1941—1945 гг. Служил в рядах Вооруженных Сил Советского Союза.

1944 г. Награжден орденом Красной Звезды и медалями.

1945—1950 гг. Студент армянского отделения филологического факультета Ереванского государственного университета.

1950—1953 гг. Аспирант университета по специальности «Теория литературы».

1950 г.—н/вр. Преподаватель филологического факультета Ереванского университета (теория литературы, эстетика, история армянской литературы и другие предметы).

1953—1954 гг. Заместитель ответственного редактора газеты «Гракан терт».

1953—1962 гг. Член редакционной коллегии той же газеты.

1954 г. Присуждена ученая степень кандидата филологических наук за диссертационную работу «Жанр поэмы в армянской советской литературе».

1957 г. Член Союза писателей Армении.

1961—1962 гг. Главный редактор журнала «Советакан граканутюн» («Советская литература»).

1961—1992 гг. Член редколлегии того же журнала (впоследствии —«Норк»).

- 1965 г. Присуждена ученая степень доктора филологических наук за диссертационную работу «Поэмы Туманяна».
- 1966—1970 гг. Заведующий отделом теории литературы Института литературы им. М. А. Абагяна Академии наук Армении.
- 1967 г. Присвоено ученое звание профессора.
- 1967—1977 гг. Главный редактор журнала «Вестник Ереванского университета» (общественные науки). Член редколлегии того же журнала по настоящее время.
- 1970 г. Присвоено почетное звание Заслуженного деятеля науки республики.
- 1971 г. Избран членом президиума Союза писателей Армении.
- 1972—1985 гг. Заведующий кафедрой теории литературы и эстетики, затем кафедрой зарубежной литературы и теории литературы Ереванского государственного университета.
- 1974 г. Избран членом-корреспондентом Академии наук Армении. Присуждена Государственная премия Армении за вузовский учебник «Теория литературы».
- 1977 г.—н/вр. Директор Института литературы им. М. Абагяна Национальной академии наук Республики Армения. Одновременно—заместитель академика-секретаря отделения филологии и филологии.
- 1978 г.—н/вр. Член редколлегии «Историко-филологического журнала» НАН.
- 1979 г. Участник IX конгресса Международной ассоциации сравнительного литературоведения в городе Инсбург (Австрия).
- 1980 г. Присуждена Государственная премия Армении за участие в создании 5-томной «Истории новой армянской литературы».
- 1982 г. Избран действительным членом Академии наук Армянской ССР.
- 1983 г. Награжден орденом Трудового Красного Знамени в связи с 60-летием со дня рождения.
- 1985 г. Награжден орденом Отечественной войны первой степени.

- 1987 г.—н/вр. Руководитель научно-исследовательской группы по изучению и изданию литературного наследия Ованеса Туманяна.
- 1988 г. Участник 3-й конференции Международного арменоведческого общества в городе Фрибур (Швейцария).
- 1994 г. Избран членом президиума НАН РА, председателем проблемного научного совета по филологии и искусствоведению, заместителем академика-секретаря отделения гуманитарных наук.

ԿՅԱՆՔԻ, ԳԻՏԱԿԱՆ ԵՎ ՄԱՆԿԱՎԱՐԺԱԿԱՆ
ԳՈՐԾՈՒՆԵՌԻԹՅԱՆ ՀԱՄԱՌՈՏ ԱԿՆԱՐԿ

1950-ական թթ. կեսերից հրապարակ իջավ հայ քննադատների և գրականագետների մի սերունդ, որին շատ կարեւոր դեր էր վիճակված՝ լճացումից հանել գրականագիտական, որոշ իմաստով նաև ողջ հասարակագիտական միտքը:

Էդվարդ Մկրտչի Ջրբաշյանը այդ սերնդից էր: Բայց մինչ այդ նա անցել էր բավական դժվար մի ճանապարհ: Ծնվել է տոհմիկ վանեցի Ջրբաշյանների ընտանիքում [այդ ընտանիքը շատ գործիչներ է տվել հայ գիտությանն ու մշակույթին], որը 1915-ին փախել էր Վանից այն հուլյսով, որ ամեն ինչ կհանդարտվի, և կվերագառնան իրենց քաղաքը: Հետո, երբ հուլյսերը չքացան, Ջրբաշյանները հիմնավորվեցին Երևանում: Վանեցիների ավանդական սերը գրի, գրականության, մշակույթի նկատմամբ Ջրբաշյանների ընտանիքում մեծ դեր է խաղացել: Մասնավորապես մայրը հիանալի իմացել է արևմտահայ բանաստեղծությունը և այդ սիրով տոգորել է իր զավակներին:

Միջնակարգ դպրոցն ավարտելուց անմիջապես հետո ըսկըսվում է Հայրենական պատերազմը, և Ջրբաշյանը զորակոչվում է բանակ: Մարտնչել է Հյուսիսային Կովկասում, 3-րդ Բելոռուսական ռազմաճակատում, պարգևատրվել է մարտական շքանշաններով և մեդալներով: Ծանր վիրավոր-

վել է Արևելյան Պրուսիայում 1944 թ. հոկտեմբերին: Երկար ամիսներ ապաքինվելուց հետո վերադառնում է տուն արդեն պատերազմի ավարտից հետո: Ավարտում է համալսարանի բանասիրական ֆակուլտետը և մնում համալսարանում դասավանդելու: Դրանից հետո նրա կյանքը անխզելիորեն կապված է համալսարանի հետ. արդեն ավելի քան չորս տասնամյակ նա դասախոսություններ է կարդում բանասիրական ֆակուլտետի ուսանողների համար (գրականության տեսություն, գեղագիտական ուսմունքներ, հայ նոր գրականության պատմություն, իսկ ֆակուլտետի ռուսական բաժնում՝ ամբողջ հայ գրականության դասընթաց): Երեւի այսօր Հայաստանում քիչ կգտնվեն դպրոցներ, որտեղ չեն աշխատում Զորբաշյանի ուսանողները: Բացի այդ, նա հայ գրականության դասընթացներ է վարել Թբիլիսիի, Կիևի, Վիլնյուսի և Տարտուի համալսարաններում:

Էդ. Զորբաշյանն աշխատել է գրական և գիտական մամուլում (եղել է «Գրական թերթի» խմբագրի տեղակալ, «Սովետական գրականություն» ամսագրի և «Բանբեր Երեւելանի համալսարանի» հասարակագիտական հանդեսի գլխավոր խմբագիր): Բայց գլխավորը նրա համար եղել են դասավանդումը համալսարանում և գրականագիտական-հետազոտական աշխատանքը:

Այս բնագավառներում են ակադեմիկոս էդվարդ Զորբաշյանի (ՀՀ ԳԱԱ իսկական անդամ է ընտրվել 1982 թ.) մեծագույն ծառայությունները հայրենի գրականությանն ու գիտությանը: Նրա հետաքրքրություններն ընդգրկում են գրականագիտության տարբեր բաժիններ: Գրականության պատմության մեջ նա ամենից շատ հրապուրվել է XIX դարի

վերջի և XX դարի սկզբի գրական պրոցեսով: Այս ասպարեզում նրա աշխատանքների ամփոփումը եղան «Հայ նոր գրականության պատմության» 5-րդ հատորի համապատասխան գլուխները, որոնցում լուսաբանված է ժամանակի մըշակութային կյանքը, գրական հոսանքների ու ոճերի աննախադեպ բազմազանությունը: Այս շրջանը իր առանձնահատկություններով պահանջում է խոր և ուշադիր հայացքային նման չէ XIX դարի գրական զարգացման դասական պատկերին. այստեղ դժվար է գտնել գրական դպրոցների ու ոճերի հստակ սահմանները: Բայց հենց սրանով էլ այդ տարիները առավել հետաքրքրական են դառնում գիտության համար: Պատահական չէ, որ հայ նորագույն գրականություն, հատկապես բանաստեղծության ծաղկումը կապվում է այս թվականների հետ: Գրականությունը քննելով ժամանակի հասարակական մտքի լայն համատեքստում՝ էդ. Զըրբաշյանը բացահայտեց այդ հետաքրքրագույն շրջանի ինքնատիպ գծերը՝ առաջին անգամ տալով ժամանակաշրջանի ամբողջական բնութագիրը:

Խնդիրը միայն ոճերի ու դպրոցների բազմազանությունը չէր. այդ հատուկ էր, ասենք, նաև ռուս գրականությունը: Հայ գրականությունն ուներ մի ուրիշ առանձնահատկություն, որ ընդգծվեց հատկապես հիշյալ ժամանակաշրջանում: Այդ առանձնահատկությունը Զրբաշյանը բնութագրում է իբրև զարգացման յուրատեսակ «ուշացածություն»՝ պայմանավորված ժողովրդի պատմական զարգացման յուրօրինակ գծերով: Դա մի հարց է, որին ուշադրություն է դարձրել դեռևս Վահան Տերյանը իր հայտնի դասախոսության մեջ: Զրբաշյանը «Հայ նոր գրականության պատմության» 5-րդ հատորի ներածության մեջ և քննադատությանը նվիրված

բաժնում տալիս է այդ երևույթի և նրա հետ առնչվող բազմազան գրական-գեղարվեստական իրողությունների հիմնավոր քննությունը:

Դարասկզբի հեղինակներից գիտնականը հետաքրքրական աշխատություններ է գրել Ավետիք Իսահակյանի, Վահան Տերյանի, Միսաք Մեծարենցի մասին (Մեծարենցին նվիրված մենագրությունը երկու հրատարակություն է ունեցել), որոնք բոլորն էլ այսօր շարունակում են գրավել մասնագետների ուշադրությունը: Խուսափելով արտաքին էֆեկտներից, գրականագիտական վաղանցուկ հրապուրանքներից՝ Ջրբաշյանն իր լավագույն աշխատություններում կատարում է հիմնարար հետևություններ, որոնք այնուհետև դժվար է շրջանցել: Իբրև օրինակ, հիշենք Ավ. Իսահակյանին նվիրված հետազոտությունները, որոնք նվիրված են բանաստեղծի քնարական հերոսի, նրա յուրացրած գեղարվեստական ավանդույթների և ռոմանտիկական մեթոդի խնդիրներին:

Բայց, իհարկե, ամենից խոր և ամենից տևական նա զբաղվել է Հովհաննես Թումանյանի ստեղծագործության քննությամբ: Առհասարակ, կարելի է պնդել, որ ակադեմիկոս Ջրբաշյանի գիտական գործունեության բարձրակետը Թումանյանի ստեղծագործության հետազոտությունն է: Նա աշխատություններ է հրապարակել Թումանյանի մասին դեռևս ուսանողական տարիներին: 1964-ին հրատարակվեց նրա ծավալուն մենագրությունը՝ «Թումանյանի պոեմները» (որը և եղավ նրա դոկտորական դիսերտացիան): Այս գործը առանձնանում է ողջ Թումանյանագիտության մեջ իր համակողմանի ու հանգամանալից բնութհով, եզրակացությունների ճշգրտությամբ ու հիմնավորվածությամբ: Ջրբ-

բաշխանը այստեղ առաջ քաշեց աղգային մեծագույն բանաստեղծի ստեղծագործության մի շարք հիմնախնդիրներ, առաջին անգամ հիմնավոր քննության առարկա դարձրեց Թումանյանի արվեստի կարևորագույն հարցերը՝ հիմք ըստեղծելով Թումանյանի ժառանգության հետագա ուսումնասիրության համար:

Այս աշխատության մի շարք դրույթներ հիմք են տալիս այն շրջադարձային համարելու Թումանյանագիտության մեջ: Այդ վերաբերում է, նախ և առաջ, Թումանյանի կերտած բնավորությունների մեկնաբանությանը: Ջրբաշխանը նրանց չի դիտում սոսկ իբրև նահապետական իրականության զոհեր (ինչը որ շատ տարածված կարծիք էր), այլ իբրև բարոյական բարձր արժեքների կրողներ, և, բնականաբար, նահապետական իրականության մեկնաբանությունը ևս այլ երանդ է ստանում: Անուշը և Սարոն ոչ միայն նահապետական իրականության զոհերն էին, այլև այդ նույն իրականության ծնունդը, արդյունքը: Նրանք, իբրև նահապետականություններ, ձևավորվել էին նահապետականության մթնոլորտում, և հենց դրա համար էլ Թումանյանի իդեալների կրողներն էին. Թումանյանը նրանց հակադրում էր բուրժուական ապամարդկայնացնող իրականությանը, որի արժեքները մերժում էր:

Առհասարակ, անհատի և ժողովրդական-համայնական տարերքի կապի դրույթը Ջրբաշխանի այդ աշխատության կարևորագույն ձեռքբերումներից մեկն էր: Այդ կապի վերլուծությունը ճանապարհ էր բացում մեր մեծ բանաստեղծի ստեղծագործության խոր մեկնաբանության համար:

«Թումանյանի պոեմները» գրքում էդ. Ջրբաշխանը առաջ է քաշում նաև մի ուրիշ կարևոր դրույթ՝ Թումանյանի

ռեալիզմի համադրականությունը: Այդպես է գրականագետը բնորոշում Թումանյանի գեղարվեստական մեթոդի ինքնատիպությունը՝ դրանով իսկ նրան առանձնացնելով XIX դարի քննադատական ռեալիզմի ընդհանուր հոսանքից (թեև ինքը հակված է, մեթոդի առանձնահատկություններով հանդերձ, Թումանյանին ևս համարել լայն առումով քննադատական ռեալիզմի ներկայացուցիչ): Պատահական չէ, որ «Թումանյանի պոեմները» հետագայում վերահրատարակվեց ոչ մեծ շտկումներով ու փոփոխություններով:

Այս մենագրությամբ, իհարկե, չի սպառվում Զրբաշյանի Թումանյանագիտական աշխատությունների ցանկը: Տարբեր տարիների ընթացքում նա գրել է հետազոտություններ Թումանյանի բալլադների, արձակի, քնարերգության տարբեր խնդիրների մասին, որոնք հետագայում ամփոփվեցին «Թումանյան. Ստեղծագործության պրոբլեմներ» գրքի մեջ: Վերջին տարիներին Զրբաշյանն ավարտեց նաև մի այլ Թումանյանագիտական մենագրություն՝ «Թումանյանը և հայ գրականության ավանդույթները», որը լույս տեսավ բանաստեղծի ծննդյան 125-ամյակի օրերին: Այս գրքով ամբողջացավ մի յուրօրինակ Թումանյանական եռագրություն ստեղծելու մտահղացումը, որի իրականացումը շատ տարիների ջանքեր է պահանջել:

Այս կապակցությամբ պետք է ասել, որ հայ գրականագիտության մեջ այսպիսի տեական հետաքրքրությունը որևէ հեղինակի նկատմամբ այնքան էլ տարածված չէ, բայց դա շատ բնորոշ է Զրբաշյանի ոճին և մտածողությանը: Ավելորդ է ասել, որ այս երրորդ գրքից հետո էլ նա չի հեռանում Թումանյանից. գրվում են նոր աշխատություններ, հոգվածներ (նոր-նոր լույս տեսան Թումանյանի ստեղծագործու-

թյան ամենավերջին էջերին, ինչպես նաև Թումանյանի և Տեր-
յանի ստեղծագործությունների բանասիրական խնդիրներին նվիր-
ված հոդվածներ): Զրբաշյանը ղեկավարում է Թումանյանի
երկերի նոր ակադեմիական հրատարակության աշխատան-
քը, մի շարք հատորների կազմողն է և մեկնաբանություն-
ների (կոմենտարների) հեղինակը: Ժամանակին (1960-ական
թթ. սկզբին) նրա անմիջական մասնակցությամբ է հիմնա-
դրվել «Թումանյան. Ուսումնասիրություններ և հրապարա-
կումներ» մատենաշարը: Լույս են տեսել այդ մատենաշարի
չորս գրքերը, պատրաստ է հինգերորդը, պատրաստվում են
հաջորդները: Այսօր էլ Զրբաշյանը մատենաշարի պատաս-
խանատու խմբագիրներից և ամենաակտիվ հեղինակնե-
րից մեկն է:

Զմոռանանք, սակայն, որ Զրբաշյանի հետաքրքրու-
թյունների սահմաններում են հայ նոր և նորագույն գրակա-
նության ուրիշ ականավոր դեմքեր ևս: Անհրաժեշտ է հիշա-
տակել, օրինակ, Միքայել Նալբանդյանին նվիրված նրա ու-
սումնասիրությունները, որոնք հրատարակվել են առանձին
գրքով («Միքայել Նալբանդյանը և արդիականությունը»):
Այս գրքի մեջ ամփոփված աշխատանքներից իրենց բերած
նոր մոտեցումներով ուշագրավ են հատկապես «Նալբանդ-
յանի արձակի գեղարվեստական համակարգը» և «Ուղիղ
ճանապարհի մեծ որոնողը», ուր քննվում են մեծ գրող-
հրապարակախոսի անձնավորության բնորոշ գծերը: Բացի
այդ, էդ. Զրբաշյանի աշխատություններից մեկը նվիրված է
Ղևոնդ Ալիշանի «Նահապետի երգերի» համակողմանի քնն-
նությանը և եվրոպական օսիանիզմի հետ նրա կապերի
բացահայտմանը: Առանձին «փոքր մենագրություններ» են
Գաբրիել Սունդուկյանի «Վարինկի վեջերը» պատմվածքին,

Ե. Չարենցի «Ես իմ անուշ Հայաստանի...» բանաստեղծությանը և Ա. Բակունցի «Խաչատուր Աբովյան» անավարտ վեպին նվիրված հետազոտությունները: Ջրբաշյանի լավագույն գրքերից մեկը կոչվում է «Չորս գագաթ» (տպագրվել է նաև ռուսերեն Մոսկվայում) և նվիրված է Թումանյանի, Իսահակյանի, Տերյանի և Չարենցի ժառանգությանը:

Գրականագիտության մյուս կարևոր բնագավառը, որտեղ Ջրբաշյանը մեծ ավանդ ունի, տաղաչափությունն է: Աբեղյանի հայտնի աշխատությունից («Հայոց լեզվի տաղաչափություն») հետո տաղաչափության հարցերը հայ գրականագիտության ուշադրությունից դուրս էին մնացել: Ջրբաշյանը վերականգնեց հետաքրքրությունը այդ խիստ ինքնատիպ ասպարեզի նկատմամբ: Իր իսկ խոստովանությամբ, նրա հետաքրքրությունը տաղաչափության հանդեպ ծնվել է Աբեղյանի աշխատության ազդեցությամբ: Բայց նա անվերապահորեն չհետևեց մեր մեծ բանասերին, մերժեց նրա տեսությունը հայ տաղաչափության՝ վանկա-շեշտական բնույթի մասին և հիմնավորեց նրա վանկականությունը:

Հայկական տաղաչափության մասին նրա տեսակետները շարադրված են «Լեզու և ոտանավոր» ուսումնասիրության մեջ: Դրանից հետո արդեն տաղաչափությանը նվիրված աշխատություններ գրեցին նոր սերնդի գրականագետները: Ինքը՝ Ջրբաշյանը այսօր էլ շարունակում է ըզրադվել նաև այս բնագավառով. վերջին տարիների նրա աշխատությունների մեջ են Տերյանի և Թումանյանի տաղաչափությանը վերաբերող գործերը: Տերյանի տաղաչափությունը լուսաբանող նրա աշխատությունը («Վահան Տերյանի տաղաչափական համակարգը») լույս տեսավ 1995-ին: Այս ուսումնասիրությունը առաջինն է հայ գրա-

կանադիտության մեջ՝ նվիրված մեկ բանաստեղծի տաղա-
շահական համակարգի ամբողջական քննությանը:

Առհասարակ, Ջրբաշյանը մեր այն հազվագեղ պո-
րականագետներից է, որը մասնագիտական հետաքրքրու-
թյուն է հանդես բերում գրականության տեսության խնդիր-
ների նկատմամբ: Համալսարանում տարիներ շարունակ
նա կարդացել է ընդհանուր և մասնավոր տեսական դասըն-
թացներ, կազմակերպել է գրականության տեսության և գե-
ղագիտության (հետազայում՝ գրականության տեսության և
արտասահմանյան գրականության) ամբիոնը: Դրանից ա-
ռաջ նա Գրականության ինստիտուտում հիմնադրել և մի
քանի տարի ղեկավարել է տեսության բաժինը: Նա հեղի-
նակն է «Գրականության տեսության»՝ առաջին բուհական
հայերեն դասագրքի (1961—1980 թվականներին այդ գիրքն
ունեցել է հինգ հրատարակություն), որով բանասերների
շատ սերունդներ են կրթվել: Այդ դասագրքում արտացոլված
է գրական-տեսական մտքի մի այնպիսի հարստություն,
որը դեռ երկար կարող է սնունդ տալ ուսանողներին և մաս-
նագետներին: Վերջին տարիներին Ջրբաշյանը գրեց նաև
«Գրականագիտություն. տեսական դասընթաց» դպրոցական
դասագիրքը, որն իր կուռ կառուցվածքով և շարադրանքի
պարզությամբ անփոխարինելի դեր կարող է կատա-
րել ժամանակակից դպրոցում:

Ջրբաշյանի տեսական հետաքրքրությունները նշված աշ-
խատություններով չեն սպառվում: Նրա հրատարակած բազ-
մաթիվ մենագրությունների և ժողովածուների մեջ արժարժ-
վում են գրականագիտական-տեսական բազմազան խնդիր-
ներ: Այս առումով առանձնանում են հատկապես «Պոետի-

կայի հարցեր» և «Գեղազիտություն և գրականություն» ժողովածուները, որոնց մեջ քննվում են գրական մեթոդների, ժանրերի, տաղաչափության և այլ հարցեր: Գրականության պատմության խնդիրներին էլ Ջրբաշյանը նայում է տեսարանի հայացքով: Բնորոշ է, որ Թումանյանի ստեղծագործությունը նա հետազոտել է ըստ ժանրերի՝ պոեմներ, բալլադներ, արձակ: Իսկ առաջին ծավալուն հետազոտությունը դարձյալ կապված էր ժանրի հետ՝ «Պոեմի ժանրը սովետահայ գրականության մեջ»:

Գերազանցապես տեսական-տիպաբանական պլանով է նա քննել նաև գրական առնչությունների խնդիրները, որոնք եղել են նրա նախասիրած թեմաների շարքում: Այդ հարցերին են նվիրված նրա ուսումնասիրությունները Պուշկին—Թումանյան, Պուշկին—Չարենց, Լեոմոնտով—Տերյան, եվրոպական ուսմանտիզմ—Իսահակյան և այլ զուգահեռների շուրջ: Նրա նախաձեռնությամբ են աշխատանքներ սկսվել հայ գրականության պատմագործառական լուսաբանության ուղղությամբ, որի արդյունքը եղավ 1989 թ. հրատարակված համապատասխան ժողովածուն՝ նրա խմբագրությամբ և առաջաբանով:

էդ. Ջրբաշյանը հետևում է գրականագիտության ավանդական ուղղություններին: Նրան շատ բան են տվել XX դարի ուսս գրականագիտության և բանասիրության խոշորագույն դեմքերը՝ Վ. Ժիրմոնսկին, Բ. Տոմաշևսկին, Գ. Գուկովսկին, Լ. Տիմոֆեևը և ուրիշներ: Գերազանց գիտի հայ գրականագիտությունը, որի լավագույն ավանդների շարունակողն է ու զարգացնողը:

Ուսանողական տարիներին նրա վրա խոր տպավորություն են թողել Արսեն Տերտերյանի և Մկրտիչ Մկրյանի

դասախոսությունները հայ նոր գրականության վերաբերյալ, որոնց նա միշտ հիշում է երախտագիտությամբ:

Գրականագիտության մասնավոր խնդիրներին (օրինակ, տաղաչափությանը) նվիրված աշխատությունները Զրբաշյանի վաստակի մի կարևոր մասն են կազմում: Բայց գրականագետի նրա հայացքի էությունը պայմանավորված է գրականության և կյանքի կապի, գրականության հասարակական արժեքի և պայմանավորվածության հիմնարար դրույթներով: Այդ առումով բնորոշ են նրա երկու գրքերի վերնագրերը՝ «Աշխարհայացք և վարպետություն», «Գրողը և ժողովուրդը»: Ունի մի հատկանիշ, որ շատ կարևոր է և՛ գիտության մեջ, և՛ հասարակական կյանքում, և՛ մարդկային հարաբերությունների մեջ՝ կայուն սկզբունքների և համոզմունքների մարդ է և գիտնական: Պատկերացումների և ըմբռնումների մեջ տարիների ընթացքում, անկասկած, շատ բան սրբագրվել է ու զարգացել: Բայց իր գլխավոր գաղափարներից երբեք չի հրաժարվել:

Եվ, վերջապես, Զրբաշյանը գիտության լավագույն կազմակերպիչներից մեկն է հանրապետությունում: Արդեն առաջինք, որ նա ժամանակին գիտական ստորաբաժանումներ է հիմնել համալսարանում և գրականության ինստիտուտում, կատարել է խմբագրական աշխատանք: 1977-ին Զրբաշյանը նշանակվում է Մանուկ Աբեղյանի անվան գրականության ինստիտուտի տնօրեն: Անցած մոտ երկու տասնամյակներում ինստիտուտում ստեղծվել են բազմաթիվ աշխատություններ հայ գրականության պատմության տարբեր խնդիրների շուրջ, հրատարակվել են դասականների բազմաթիվ հատորներ: Ինստիտուտը, հաղթահարելով

բազմաթիվ դժվարություններ, իր մեծ ներդրումն է կատարում մեր ժողովրդի հոգևոր արժեքների ուսումնասիրության գործում: Զրբաշյանը, շարունակելով ակտիվ գիտական-հետազոտական աշխատանքը, միաժամանակ հմտորեն ուղղություն է տալիս ողջ գիտական անձնակազմի աշխատանքին, անձնակազմ, որի մեջ են անուն ու վաստակ ունեցող շատ գիտնականներ: Ինքն է նախաձեռնողը թեմաների ղգալի մասի և դասականների հրատարակությունների:

էդ. Զրբաշյանը բազմիցս ներկայացրել է հայ գրականագիտությունը միջազգային գիտաժողովներում, զեկուցումներով հանդես է եկել Ա. Մ. Գորկու անվան Համաշխարհային գրականության ինստիտուտում (Մոսկվա), Ռուս գրականության ինստիտուտում՝ Պուշկինյան տանը (Սանկտ Պետերբուրգ), Համեմատական գրականագիտության միջազգային ասոցիացիայի 9-րդ կոնգրեսում (Ավստրիա, 1979), Միջազգային հայագիտական ընկերության 3-րդ կոնֆերանսում (Շվեյցարիա, 1988) և այլն: Մեծ ջանքեր է թափել Հայ միջնադարյան գրականությունը նվիրված միջազգային գիտաժողով հրավիրելու համար (Երևան, 1986):

Կարելի է շնորհունել կամ վիճարկել նրա այս կամ այն տեսակետը: Բայց դա մարդկային հարաբերություններում բարդություններ չի առաջացնում: Այս գիծը, որ այնքան էլ հաճախ չենք գտնում գիտական մեծ կոլեկտիվների ղեկավարների մեջ, հեշտացնում է նրա հարաբերությունները երիտասարդության հետ: Ուսանողները նրա մասին պահում են ամենաջերմ հիշողություններ: Ղեկավարել է տասնյակ դիսերտացիաներ, ընդդիմախոս է եղել շատե-

րին, այս կամ այն կերպ նպաստելով նրանց մուտքին գիտության մեջ:

Այս վերջին ծանր տարիներին էլ Էդվարդ Ջրբաշյանը շարունակում է աշխատել նախանձելի տքնանքով, մեկը մյուսի հտեից ասպարեզ բերելով նորանոր աշխատություններ, առաջին հերթին իր ամենասիրած հեղինակների՝ Թումանյանի և Տերյանի մասին: Կատարյալ նվիրում հայ գրականությանն ու գրականագիտությանը՝ երևի այս է նրա անցած ճանապարհի ամենաճշմարիտ բնութագիրը:

Բանասիրական գիտությունների դոկտոր Ա. ԵՂԻԱԶԱՐՅԱՆ
Բանասիրական գիտությունների դոկտոր Վ. ԿԻՐԱԿՈՍՅԱՆ

КРАТКИЙ ОЧЕРК ЖИЗНИ, НАУЧНОЙ И ПЕДАГОГИЧЕСКОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ

В середине 50-х годов на арену вышло новое поколение армянских критиков и литературоведов, которому предназначалась очень важная роль—вывести из застоя литературоведческую, а в известном смысле и всю обществоведческую мысль.

Эдвард Мкртычевич Джрбашян—один из представителей этого поколения, прошедший довольно трудный жизненный путь. Родился он в родовитой ванской семье Джрбашянов (давшей многих деятелей армянской науки и культуры), которая в тревожном 1915 г. вынуждена была покинуть Ван в надежде на скорое возвращение в родной город. Позднее, когда их надежды окончательно рухнули, Джрбашяны обосновались в Ереване. Традиционная любовь ванцев к книге, литературе, культуре играла в семье Джрбашянов большую роль и занимала особое место. В частности, мать будущего ученого прекрасно знала западноармянскую поэзию и эту свою любовь передала детям.

С началом Великой Отечественной войны выпускник средней школы Эд. Джрбашян призывается в армию. Он воевал на Северном Кавказе, на 3-м Белорусском фронте, был награжден боевыми орденами и медалями. В октябре 1944 г. Эд. Джрбашян был тяжело ранен в Восточной Пруссии. После долгих месяцев лечения, уже после окончания войны, он возвращается домой. В 1950 г. Джрбашян заканчивает филологичес-

кий факультет Ереванского государственного университета и остается здесь на преподавательской работе. С тех пор его жизнь неразрывными узами связывается с этим крупнейшим очагом образования и науки—вот уже более четырех десятилетий он читает лекции студентам филологического факультета ЕГУ (теория литературы, эстетика, история новой армянской литературы, а на русском отделении—общий курс армянской литературы). Кроме того Эд. Джрбашян читал курсы армянской литературы в университетах Тбилиси, Киева, Вильнюса и Тарту.

Эд. Джрбашян работал также в периодической печати—был заместителем редактора газеты «Гракан терт», главным редактором журналов «Советакан граканутюн» и «Вестник Ереванского университета». Однако главным делом его жизни оставалась преподавательская и научно-исследовательская деятельность.

Именно в этих сферах академик Эдвард Джрбашян имеет огромные заслуги перед отечественной литературой и наукой. Его интересы охватывают различные ветви литературоведения. В исследовании истории литературы он больше всего увлекался литературным процессом конца XIX—начала XX века. Итогом его исследований в этой области явились главы V тома «Истории новой армянской литературы», в которых освещены культурная жизнь эпохи, многообразие литературных течений и стилей. Этот период истории армянской литературы, в силу своих особенностей и своеобразия, требует глубокого анализа—он отличается от классической картины литературного развития XIX века, здесь трудно обнаружить четкие границы литературных школ и стилей. Однако именно этой своей особенностью данный период становится притягательным для литературоведческой науки. Не случайно, что

расцвет новейшей армянской литературы, особенно поэзии, связывается с этим временем. Рассматривая литературу в широком контексте общественной мысли эпохи, Эд. Джрбашян выявил в своих трудах самообычные черты этого интереснейшего периода, впервые представив его полную и целостную картину, раскрыв ее смысл и сущность.

Дело было не только в многообразии стилей и школ. Это характерно, скажем, и для русской литературы. Армянская литература отличалась особой спецификой, которая с особенной остротой проявилась именно в упомянутый период. Эту особенность Джрбашян характеризует как своеобразную «запоздалость» в развитии, которая была обусловлена особыми чертами исторического развития народа (ситуация, на которую обратил внимание еще Ваан Терьян). Эд. Джрбашян во введении к V тому «Истории новой армянской литературы» и в разделе, посвященном литературной критике, фундаментально исследует это явление и связанные с ним литературно-художественные факты и реалии.

Ученый создал интересные труды, посвященные авторам начала века—Аветику Исаакяну, Ваану Терьяну, Мисаку Мецаренцу. Избегая внешних эффектов, быстротечных литературоведческих соблазнов, Эд. Джрбашян в лучших своих работах приходит к фундаментальным выводам, которые отныне трудю обойти. Достаточно упомянуть исследования, посвященные Ав. Исаакяну, в которых автор обращается к проблеме лирического героя, унаследованных поэтом художественных традиций и приверженности к романтическому методу.

Глубже и продолжительнее всего Эд. Джрбашян занимался исследованием творчества Ованеса Туманяна. Вершиной его научной деятельности является

исследование творческого наследия выдающегося поэта. Он издавал работы о Туманяне еще в студенческие годы. В 1964 г. была издана объемистая монография «Поэмы Туманяна» (явившаяся его докторской диссертацией). Этот труд выделяется во всем туманяноведении своим всесторонним и обстоятельным характером, точностью и обоснованностью выводов. Эд. Джрбашян в монографии выдвинул ряд проблем творчества великого поэта, впервые сделал предметом серьезного изучения важнейшие вопросы искусства слова Туманяна, создав тем самым основу дальнейшего исследования наследия писателя.

Целый ряд положений труда дают основания считать его поворотным явлением в туманяноведении. Это, прежде всего, относится к трактовке созданных Туманяном характеров. Для Эд. Джрбашяна это не просто жертвы патриархальной действительности (что являлось весьма распространенным мнением), а носители высоких нравственных ценностей и, естественно, в свете этой трактовки иной оттенок приобретают здесь оценка и понимание самой патриархальной действительности. Ануш и Саро не только жертвы этой действительности, но и порождение, результат ее. В качестве индивидуальностей они сформировались в патриархальной среде, и именно поэтому являются для Туманяна носителями идеалов—поэт противопоставлял их обезчеловечивающей буржуазной действительности, ценности которой он отвергал.

Вообще сама идея связи личности с народно-мирской стихией—одно из важнейших достижений данного труда Эд. Джрбашяна. Анализ этой связи открывал широкий путь для глубокого исследования творчества великого поэта.

В монографии «Поэмы Туманяна» Эд. Джрбашян выдвигает и другое важное положение—синтетизм ре-

ализма поэта. Так характеризует литературовед своеобразие художественного метода Туманяна, выделяя его тем самым из общего потока критического реализма XIX в. (хотя и сам он склонен, несмотря на особенности его метода, считать Туманяна представителем критического реализма в широком смысле этого слова). Не случайно книга «Поэмы Туманяна» впоследствии была переиздана с небольшими уточнениями.

В разные годы Эд. Джрбашян создавал исследования, посвященные различным проблемам и сторонам баллад, прозы, лирики Туманяна, которые были обобщены в книге «Туманян. Проблемы творчества». Перу Джрбашяна принадлежит и другая монография—«Туманян и традиции армянской литературы», вышедшая в свет в дни празднования 125-летия со дня рождения поэта. Этой книгой завершено осуществление замысла ученого по созданию своеобразной туманяновской трилогии, для которого потребовались усилия многих лет.

Следует сказать, что в армянском литературоведении такой длительный интерес к какому-то одному автору явление не столь уж и распространенное,—однако это очень характерно для стиля и мышления Эд. Джрбашяна. Примечательно, что и после третьей книги он не отказывается от Туманяна—недавно вышли в свет статьи, посвященные самым последним страницам творчества поэта, а также филологическим проблемам творчества Туманяна и Терьяна.

Эд. Джрбашян возглавляет работу по изданию нового академического собрания сочинений Ов. Туманяна, является составителем и автором комментариев ряда томов. В свое время (в начале 60-х гг.) при его непосредственном участии была основана серия изданий «Туманян. Исследования и публикации». Вышли в свет четыре книги этой серии, готова к изданию пятая, готовятся к изданию последующие книги. И сегодня

Джрбашян является одним из ответственных редакторов и самым активным автором серии.

Не следует, однако, забывать о том, что в сфере интересов Эд. Джрбашяна находятся и другие видные представители новой и новейшей армянской литературы. Необходимо упомянуть, к примеру, его исследования, посвященные М. Налбандяну, которые вышли отдельной книгой («Микаэл Налбандян и современность»). Особенно примечательны в ней по своим новым подходам разделы «Художественная система прозы Налбандяна» и «Великий искатель верного пути», в которых исследуются характерные черты личности великого писателя-публициста. Кроме того, одна из работ Эд. Джрбашяна посвящена всестороннему изучению «Песен патриарха» Гевонда Алишана и обнаружению их связей с европейским оссианизмом. Можно сказать, что небольшими и своеобразными монографиями являются исследования, посвященные рассказу Г. Сундукяна «Варенькин вечер», стихотворению Е. Чаренца «К Армении», незавершенному роману А. Бакунца «Хачатур Абовян». Одна из лучших работ Эд. Джрбашяна называется «Четыре вершины» (она издана также на русском языке в Москве). Книга посвящена наследию Туманяна, Исаакяна, Терьяна и Чаренца.

Другой областью литературоведения, в которую Эд. Джрбашян внес большой вклад, является стихосложение. После известной работы М. Абега («Метрика армянского языка») вопросы метрики оказались вне поля зрения армянского литературоведения. Эд. Джрбашян возобновил интерес к этой совершенно забытой области. По собственному же признанию, его интерес к метрике родился под влиянием труда М. Абега. Однако Джрбашян не стал слепым последователем крупнейшего филолога: он отверг его теорию

о силлабо-тонической природе армянской метрики и обосновал идею ее силлабичности. Его точки зрения на армянскую метрику изложены в исследовании «Язык и стих». После этой книги работы, посвященные метрике, создали литературоведы нового поколения. Сам Джрбашян и сегодня продолжает заниматься этой областью литературоведения. Среди его работ последних лет—исследования по метрике поэзии Терьяна и Туманяна. Его монография, освещающая стих Терьяна («Система стихосложения Ваана Терьяна») вышла в свет в 1995 г. Это первое в армянском литературоведении исследование, посвященное целостному анализу системы стихосложения одного поэта.

Эд. Джрбашян—один из немногих литературоведов, проявляющих особый интерес к проблемам теории литературы. В университете он долгие годы читал общий и специальные теоретические курсы, основал кафедру теории литературы и эстетики (впоследствии—теории литературы и зарубежной литературы). До этого Эд. Джрбашян создал в Институте литературы отдел теории литературы и несколько лет возглавлял его. Он является автором первого армянского вузовского учебника «Теория литературы», отличающегося богатством литературно-теоретической мысли. Заметим, что с 1961 по 1980 гг. эта книга выдержала пять изданий. В последние годы ученый написал также школьный учебник «Литературоведение. Теоретический курс».

Теоретические интересы Эд. Джрбашяна не исчерпываются указанными трудами. В множестве изданных им монографий и сборников статей затрагиваются разнообразные теоретико-литературоведческие вопросы. В этом смысле особенно выделяются сборники «Вопросы поэтики» и «Эстетика и литература», в которых изучены вопросы литературных методов, жанров,

стихосложения и другие вопросы. Проблемы истории литературы Джрбашян видит глазами и теоретика литературы. Характерно, что творчество Туманяна, как уже упоминалось, он исследовал по жанрам (поэмы, баллады, проза). А первое объемистое исследование автора также связано с жанром—«Жанр поэмы в армянской советской литературе».

Преимущественно в теоретико-типологическом плане исследовал ученый также и проблемы литературных связей и соотношений, которые всегда оставались в сфере его научных интересов и предпочтений. Этой проблематике посвящены его исследования таких параллелей, как Пушкин—Туманян, Пушкин—Чаренц, Лермонтов—Терьян, европейский романтизм—Исаакян и др. По его инициативе начались исследования в направлении освещения историко-функциональной роли армянской литературы, результатом чего явился изданный в 1989 г. сборник—под его редакцией и с его вступительной статьей.

Эд. Джрбашян следует за традиционными направлениями литературоведения. Многие дали ему крупнейшие представители русского литературоведения и филологии—В. Жирмунский, Б. Томашевский, Г. Гуковский, Д. Лихачев, Л. Тимофеев и др. Он всесторонне знает армянское литературоведение, продолжая и развивая его лучшие традиции. В студенческие годы произвели на него глубокое впечатление лекции по новой армянской литературе Арсена Тертеряна и Мкртича Мкряна, о которых он постоянно вспоминает с чувством благодарности и признательности.

Работы, посвященные локальным проблемам литературоведения (например, стихосложения) составляют важную часть научных заслуг Джрбашяна. Однако сущность его литературоведческого взгляда на вещи обусловлена и зиждется на основополагающей

концепции связи литературы с жизнью, общественной ценности и обусловленности литературы. В этом смысле характерны названия двух его книг—«Мировоззрение и мастерство» и «Писатель и народ». Эд. Джрбашян обладает одной особенностью, которая очень важна и в науке, и в общественной жизни, и в человеческих отношениях—он человек и ученый с устойчивыми принципами и убеждениями. Несомненно, с годами в его представлениях и восприятиях многое откорректировалось и пережило развитие, однако от главных своих идей он никогда не отказывался.

И, наконец, Эд. Джрбашян является одним из лучших организаторов науки в республике. В 1977 г. он назначается директором Института литературы им. М. Абеяна Академии наук Армении. В прошедшие почти два десятилетия в институте создано множество работ по самым различным проблемам истории армянской литературы, изданы собрания сочинений и однотомники классиков. Институт, преодолевая самые различные трудности, вносит свой большой вклад в дело изучения духовных ценностей нашего народа. Эд. Джрбашян продолжает активную научно-исследовательскую работу, вместе с тем он искусно и умело направляет работу всего научного персонала института, в котором трудятся ученые, имеющие серьезные научные заслуги.

Эд. Джрбашян множество раз представлял армянское литературоведение на международных научных конференциях, выступал с докладами в Институте мировой литературы им. А. М. Горького (Москва), в Институте русской литературы (Пушкинский дом, Санкт-Петербург), на IX конгрессе Международной ассоциации сравнительного литературоведения (Австрия, 1979), на III конференции Международного армено-

ведческого общества (Швейцария, 1988) и т. д. Большие усилия приложил он в деле созыва Международной научной конференции, посвященной средневековой армянской литературе (Ереван, 1986).

Можно не принимать или оспаривать ту или иную его точку зрения. Но это никогда не вызывает сложностей в человеческих отношениях. Эта черта, не очень часто встречающаяся в руководителях больших научных коллективов, облегчает его отношения и с молодежью. Студенты хранят об Эд. Джрбашяне самые теплые воспоминания. Он был научным руководителем многих диссертационных работ, оппонентом на защитах диссертаций, в той или иной форме способствовал вступлению их авторов в науку.

В последние годы Эдвард Мкртычевич Джрбашян продолжает работать с прежним завидным самозабвением, преподнося читателю одну за другой все новые и новые работы. Подлинная преданность армянской литературе и литературоведению,—пожалуй, это и есть верная и поистине справедливая оценка и характеристика пройденного им пути.

*Доктор филологических наук
Доктор филологических наук*

*А. ЕГИАЗАРЯН
В. КИРАКОСЯН*

ԳՐԱԿԱՆՈՒԹՅՈՒՆ ԷԴ. Մ. ԶՐԲԱՇՅԱՆԻ ԿՅԱՆՔԻ ԵՎ ԱՇԽԱՏՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ
ՄԱՍԻՆ

ЛИТЕРАТУРА О ЖИЗНИ И ТРУДАХ ЭД. М. ДЖРБАШЯНА

Աղաբաբյան Ս. Բ. [Գրախոսություն] // Սովետ. Հայաստան. — 1982. — 27 մայիսի. — Գրախոս. Զրբաշյան էդ. Զորս գագաթ. — Եր., 1982.

Աղաբաբյան Ս. Բ. Թումանյանի պոեմների պատմությունը // Գրակ. թերթ. — 1964. — 6 նոյեմբ. — Գրախոս. Զրբաշյան էդ. Թումանյանի պոեմները. — Եր., 1964.

Աղաբաբյան Ս. Բ. Հայ բանաստեղծության «գագաթներ» նոր ընթերցումը: [էդ. Զրբաշյանի «Զորս գագաթ» ժողովածուի մասին] // Աղաբաբյան Ս. Բ. Դասականներ և ժամանակակիցներ. — Եր., 1986. — էջ 414—420.

Անանյան Գ. Գ. Բանաստեղծի կերպարը՝ նորովի // Գրակ. թերթ. — 1989. — 24 փետր. — Գրախոս. Զրբաշյան էդ. Թումանյան. Ստեղծագործության պրոբլեմներ. — Եր., 1988.

Անանյան Գ. Գ. Մեծ բանաստեղծին արժանի մենագրություն // Սովետ. Հայաստան. — 1965. — № 6. — էջ 36—37. — Գրախոս. Զրբաշյան էդ. Թումանյանի պոեմները. — Եր., 1964.

Ասմաբյան Լ. Ա. Գրականագետի նոր գիրքը // Հայրենիքի ձայն. — 1982. — 13 հոկտ. — Գրախոս. Զրբաշյան էդ. Զորս գագաթ. — Եր., 1982.

Արզումանյան Ս. Հ. Մեծ քնարերգուի գրական դիմանկարը // Սովետ. գրակ. — 1958. — № 12. — էջ 145—148. Գրախոս. Զրբաշյան էդ. Միսաք Մեծարենց. — Եր., 1958.

Արզումանյան Ս. Հ. Սովետահայ պոեմի պատմությունն ու տեսությունը // Սովետ. գրակ. — 1956. — № 7. — էջ 137—139. — Գրախոս.

Զորաշյան էդ. Պոեմի ժանրը սովետահայ գրականության մեջ. — Եր., 1955:

Աբխտակեսյան Ա. Վ. Գրականագիտական կայուն սկզբունքներով // Գրակ. թերթ. — 1967. — 27 հոկտ. — Գրախոս. Զորաշյան էդ. Աշխարհայացք և վարպետություն: Գրականության տեսության և պատմության հարցեր. — Եր., 1967:

Բալյան Ա. Գրականության տեսության պրոբլեմները // Գրակ. թերթ. — 1961. — 10 նոյեմբ. — Գրախոս. Զորաշյան էդ. Գրականության տեսություն: Ձևնարկ բուհերի ուսանողների և գրականության ուսուցիչների համար. — Եր., 1961:

Բաղդասարյան Ա. [Գրախոսություն] // Երեկոյան Երևան. — 1968. — 2 փետր. — Գրախոս. Զորաշյան էդ. Աշխարհայացք և վարպետություն. — Եր., 1967:

Բաթիկյան Լ. Մ. Շրջադարձի սկզբին // Սովետ. մանկավարժ. — 1965. — № 2. — էջ 87—88. — Գրախոս. Զորաշյան էդ. Թումանյանի պոեմները. — Եր., 1964:

Գալստյան Գ. [Գրախոսություն] // Հայրենիքի ձայն. — 1977. — 9 փետր. — Գրախոս. Զորաշյան էդ. Պոետիկայի հարցեր. — Եր., 1976:

Կասպարյան Դ. Վ. [Գրախոսություն] // Գրքերի աշխարհ. — 1982. — 15 փետր. — էջ 5. — Գրախոս. Զորաշյան էդ. Չորս գազաթ. — Եր., 1982:

Կասպարյան Դ. Վ. Գրականությունն իբրև գիտություն և արվեստ // Հայրենիքի ձայն. — 1985. — 18 դեկտ. — Գրախոս. Զորաշյան էդ. Պոետիկան և գրական զարգացումը. Եր., 1985. — Ռուս. լեզվ.՝

Կասպարյան Դ. Վ. Իմաստավորված և արգասաբեր կյանք: (էզվարդ Զորաշյանի ծննդյան 60-ամյակի առթիվ) // Գրակ. թերթ. — 1983. — 30 սեպտ. — Ա. Գրիգորյանի հետ համատեղ:

Կասպարյան Դ. Վ. Պոետիկայի գիտական սահմանները // Գրակ. թերթ. — 1976. — 4 հունիսի — Գրախոս. Զորաշյան էդ. Պոետիկայի հարցեր. — Եր., 1976:

Կեռոզյան Ա. Գրականությունը գեղեցիկի աղբյուր // Հայաստանի Հանրապետ. — 1993. — 23 հոկտեմբ. — Գրախոս. Զորաշյան էդ. Գրականագիտություն. Տեսական դասընթաց. Ավագ դպրոցի համար. — Եր., 1993:

Կլշյան Ա. Մ. Արժեքավոր ուսումնասիրություններ // Հայոց լեզ. և գրակ. դպրոցում. — 1983. — № 6. — էջ 56—57. — Գրախոս. Ջրբաշյան էդ. Գեղազդիտություն և գրականություն. — Երև., 1983:

Կլշյան Ա. Մ. Գրականագիտության գազաթից բացվող հորիզոնը // Ավանգարդ. — 1982. — 20 հոկտ. — Գրախոս. Ջրբաշյան էդ. Զորս գազաթ. — Երև., 1982:

Կրիգորյան Ա. Պ. Պոեզիայի հարցերի ուսումնասիրություն // Սովետ. Հայաստան. — 1976. — 27 հուլիսի. — Գրախոս. Ջրբաշյան էդ. Պոետիկայի հարցեր. — Երև., 1976:

Դանիելյան Կ. Պոետիկան գործողության մեջ // Գարուն. — 1977. — № 12. — էջ 57—62. — Գրախոս. Ջրբաշյան էդ. Պոետիկայի հարցեր. — Երև., 1976:

Դարբինյան Վ. Հանուն մեծ ավանդների // Բանվոր. — 1965. — 4 հուլիսի. — Գրախոս. Ջրբաշյան էդ. Թումանյանի պոեմները. — Երև., 1964:

Դառոնյան Ս. Կ. Գիտական բարձր մակարդակով // Գրակ. թերթ. — 1983. — 26 օգոստ. — Գրախոս. Ջրբաշյան էդ. Գեղազդիտություն և գրականություն. — Երև., 1983:

Դառոնյան Ս. Կ. Մեծարժեք ուսումնասիրություններ // Գրքերի աշխարհ. — 1983. — 20 մարտի. — էջ 4. — Գրախոս. Ջրբաշյան էդ. Գեղազդիտություն և գրականություն. — Երև., 1983:

Դառոնյան Ս. Կ. Միշտ արդիական նալրանդյանը // Սովետ. գրակ. — 1984. — № 7. — էջ 132—138. — Գրախոս. Ջրբաշյան էդ. Միքայել Նալրանդյանը և արդիականությունը. — Երև., 1984:

Դառոնյան Ս. Կ. Նալրանդյանագիտությունը շարունակվում է // Գրքերի աշխարհ. — 1984. — 24 ապր. — էջ 5. — Գրախոս. Ջրբաշյան էդ. Միքայել Նալրանդյանը և արդիականությունը. — Երև., 1984:

Դուլսանյան Ա. Հովհաննես Թումանյանը իմ ամբողջության մեջ // Հայաստան. — 1995. — 3 մայիսի. — Գրախոս. Ջրբաշյան էդ. Թումանյանը և հայ գրականության ավանդույթները. — Երև., 1994:

Նդիագարյան Ա. Կ. Անմնացորդ նվիրում [էդ. Ջրբաշյանի ծննդյան 70-ամյակի առթիվ] // Նպատակ. — 1993. — սեպտ. — թիվ 15. — Վլ. Կիրակոսյանի հետ համատեղ:

Նդիագարյան Ա. Կ. Գրական փաստերը և գիտական տրամաբանությունը // Գարուն. — 1982. — № 11. — էջ 80—82. — Գրախոս. Ջրբաշյան էդ. Զորս գազաթ. — Երև., 1982:

Զավարյան Մ. Ս. Գրականագիտական մի արժեքավոր աշխատություն // Սովետ. վրաստան. — 1956. — 12 հունիսի. — Գրախոս. Զրբաշյան էդ. Պոեմի ժանրը սովետահայ գրականության մեջ. — Եր., 1955:

Զավարյան Ա. Գ. Թումանյանի պոեմները ավանդներով և ժանրային հատկանիշներով // Սովետ. գրակ. — 1965. — № 1. — էջ 143—148. — Գրախոս. Զրբաշյան էդ. Թումանյանի պոեմները. — Եր., 1964:

Էդվարդ Զրբաշյանի ծննդյան 60-ամյակը // Գրակ. թերթ. — 1983. — 30 սեպտ.:

Խամբազյան Հր. Ս. Գիտնականի մեծ ճանապարհը: (Էդվարդ Զրբաշյան—70) // Գրակ. թերթ. — 1994. — 25 մարտի:

Ինճիկյան Ա. Ազնիվ և արգասավոր ուղի: (Էդ. Զրբաշյանի ծննդյան 50-ամյակի առթիվ) // Սովետ. Հայաստան. — 1973. — 20 հոկտ.:

Իսախանյան Ա. Վ. էդ. Մ. Զրբաշյան: (Մենդյան 70-ամյակի առթիվ) // Պատմա-բանասիր. հանդես / ՀՀ ԳԱԱ. — 1994. — № 1—2. — էջ 271—273. — Հ. էդոյանի հետ համատեղ:

Իսոյան Ա. Վ. Գրչի մարդկանց սեղանի գիրքը // Գրքերի աշխարհ. — 1980. — 15 հունիսի. — էջ 4. — Գրախոս. Զրբաշյան էդ. Գրականության տեսություն. — Եր., 1980:

Իսոյան Ա. Վ. Պոեզիայի նորատես աշքը // Հայրենիքի ձայն. — 1977. — 13 հուլիսի. — Գրախոս. Զրբաշյան էդ. Միսաք Մեծարենց. — Եր., 1977:

Լանիկյան Լ. Ն. [Գրախոսություն] // Հայրենիքի ձայն. — 1984. — 18 հուլիսի. — Գրախոս. Զրբաշյան էդ. Գեղագիտություն և գրականություն. — Եր., 1983:

Խաչատրյան Հ. Հ. Կախարդանքի ուղեծրում // Խորհրդ. Հայաստան. — 1989. — 24 մայիսի. — Գրախոս. Զրբաշյան էդ. Թումանյան, Ստեղծագործության պրոբլեմներ. — Եր., 1988:

Կապուտիկյան Ս. Բ. Հավատով և վստահությամբ: (Էդվարդ Զրբաշյանի ծննդյան 60-ամյակը) // Գրակ. թերթ. — 1983. — 30 սեպտ.:

Կառապետյան Գ. Էդվարդ Զրբաշյան: [Մենդյան 60-ամյակի առթիվ] // Երևանի համալս. — 1983. — № 2. — էջ 7—8:

Կառապետյան Լ. Հ. Էդվարդ Զրբաշյանի ծննդյան 60-ամյակը // Սովետ. դպրոց. — 1983. — 6 հոկտ.:

Կառապետյան Լ. Հ. Թեժ կրակի [Էդ. Զրբաշյանի մասին] // Կարապետյան Լ. Հ. Հաղթանակի եռանկյունիներ. — Եր., 1989. — էջ 124—131:

Կարապետյան Լ. Մ. «Նա ամենքինն է և ամենքը նրա մեջ են»
// Գրառու. — 1995. — № 6. — էջ 57—59. — Զրբաշյան էդ. Թումանյանը և
հայ գրականության ավանդույթները. — Եր., 1994:

Կառապետյան Հ. Հ. (Հովնաթան) [Գրախոսություն] // Հայրենիքի
ձայն. — 1966. — 13 մարտի. — Գրախոս. Զրբաշյան էդ. Ռուբեն Սևակ.
— Եր., 1965:

Կուրտիկյան Ստ. Բեդոն, իմաստալից կյանք: (էդվարդ Զրբաշյանի
ծննդյան 60-ամյակի առթիվ) // Սովետ. Հայաստան. — 1983. — 21
հոկտ.:

Հախվերդյան Լ. Հ. Ռ՞վ է Հովհ. Թումանյանը // Ավանգարդ. — 1965.
— 9 մարտի. — Գրախոս. Զրբաշյան էդ. Թումանյանի պոեմները. — Եր.,
1964:

Հակոբյան Պ. Հ. Գիտնականի աշխարհն ու աշխատությունները:
(Ակադեմիկոս էդվարդ Զրբաշյանի ծննդյան 60-ամյակի առթիվ) // Լրա-
բեր. հաս. գիտ. / ՀՍՍՀ ԳԱ. — 1983. — № 11. — էջ 89—92:

Հակոբյան Պ. Հ. Լրջախոհ և բազմավաստակ: (էդվարդ Զրբաշյանի
ծննդյան 50-ամյակը) // Գրակ. թերթ. — 1973. — 5 հոկտ.:

Հակոբյան Պ. Հ. Զրբաշյան էդվարդ Մկրտչի // Հայկ. սովետ. հանրա-
գիտ. — 1983. — Հ. 9. — էջ 540—541:

Հառնությունյան Հ. Ա. Գրականագիտական նոր բառարան // Հայոց
լեզ. և գրակ. դպրոցում. — 1973. — № 2—3. — էջ 126—128: — Գրա-
խոս. Զրբաշյան էդ., Մախչանյան Հ. Գրականագիտական բառարան.
— Եր., 1972:

Հովհաննիսյան Գ. Ն. [Գրախոսություն] // Սովետ. գրող. — 1968.
— № 2, — էջ 138—141. — Գրախոս. Զրբաշյան էդ. Աշխարհայացք և
վարպետություն. — Եր., 1967:

Հովհաննիսյան Ռ. Հ. [Գրախոսություն] // Սովետ. գրակ. — 1963.
— № 7. — էջ 151—153. — Գրախոս. Զրբաշյան էդ. Գրականության
տեսություն. — Եր., 1962:

Հովսեփյան Կ. Ն. Նշանակալից ներդրում Թումանյանագիտության
մեջ // Սովետ. Հայաստան. — 1964. — 5 նոյեմբ. — Գրախոս. Զրբաշ-
յան էդ. Թումանյանի պոեմները. — Եր., 1964:

Ղազարյան Հ. Գ. Թումանյանագիտությունը լայն ճանապարհի վրա
// Երեկոյան Երևան. — 1964. — 22 դեկտ. — Գրախոս. Զրբաշյան էդ.
Թումանյանի պոեմները. — Եր., 1964:

Ղարիբջանյան Գ. Բ. [Գրախոսություն] // Սովետ. Հայաստան. — 1984. — 31 օգոստ. — Գրախոս. Ջրբաշյան էդ. Միքայել Նալբանդյան-
ի և արդիականությունը. — Եր., 1984:

Մախչանյան Հ. Գրականության տեսության արժեքավոր ձեռնարկ
// Սովետ. դպրոց. — 1961. — 15 սեպտ. — Գրախոս. Ջրբաշյան էդ. Գրա-
կանության տեսություն. — Եր., 1961:

Մակարյան Ա. Մ. Ակամա պատասխան: էդ. Ջրբաշյանի «Երգիծա-
կան ստեղծագործություն» հոդվածի առիթով // Սովետ. գրակ. — 1960.
— № 6. — էջ 152—161:

Մանուկյան Ս. Ա. Հանգուցային հարցերի սկզբունքային թննություն
// Սովետ. գրակ. — 1982. — № 8. — էջ 142—144. — Գրախոս. Ջրբաշ-
յան էդ. Չորս գազաթ. — Եր., 1982:

Մելիումյան Մ. Հավ նվեր գրականության ուսուցիչներին և ուսա-
նողներին // Սովետ. մանկավարժ. — 1962. — № 1. — էջ 93—96. — Գրա-
խոս. Ջրբաշյան էդ. Գրականության տեսություն. — Եր., 1961:

Մխիթարյան Ա. Գ. Պոետիկայի հարցերի գիտական հետազոտու-
թյունը // Սովետ. գրակ. — 1976. — № 12. — էջ 133—136. — Գրախոս.
Ջրբաշյան էդ. Պոետիկայի հարցեր. — Եր., 1976:

Մխիթարյան Մ. Հ. Կարևոր ավանդ // Գրակ. թերթ. — 1984. — 21
սեպտ. — Գրախոս. Ջրբաշյան էդ. Միքայել Նալբանդյանը և արդիա-
կանությունը. — Եր., 1984:

Մնացականյան Վ. Մ. [Գրախոսություն] // Գրակ. թերթ. — 1982.
— 30 ապր. — Գրախոս. Ջրբաշյան էդ. Չորս գազաթ. — Եր., 1982.
— Ստորագր. Վ. Մ. Դարբին:

Մնացականյան Վ. Մ. Խոսք գազաթների մասին: էդ. Ջրբաշյանի
«Չորս գազաթ. Թումանյան, Իսահակյան, Տերյան, Ջարենց» գրքի մա-
սին // Մնացականյան Վ. Մ. Իմ ժամանակակիցները. — Եր., 1989.
— էջ 109—118:

Մուրադյան Ս. Պ. [Գրախոսություն] // Բանբեր Երևանի համալս.
— 1979. — № 1. — էջ 223—225. — Գրախոս. Ջրբաշյան էդ. Միսաք Մե-
ծարենց. — Եր., 1977:

Նահապետյան Մ. Հ. Գրական ուղղությունների գնահատման հարցի
վերաբերյալ: էդ. Ջրբաշյանի և Ս. Սարինյանի «Ռոմանտիզմի գնա-
հատման հարցի շուրջը» հոդվածի առթիվ // Գրակ. թերթ. — 1957. — 15
մարտի:

Նորենց Վ. Տ. Մենագրություն Մ. Մեծարենցի մասին // Գրակ. Թերթ. — 1958. — 4 հուլիսի. — Գրախոս. Զրբաշյան էդ. Միսաք Մեծարենց. — Եր., 1958:

Շառուրյան Ա. Ս. Կյանքի դպրոցը շարունակվում է... (էդ. Զրբաշյանի ծննդյան 50-ամյակի առթիվ) // Հայրենիքի ձայն. — 1973. — 10 հոկտ.:

Շառուրյան Ա. Ս. Մեծարժեք ուսումնասիրություն // Գրքերի աշխարհ. — 1976. — 15 ապր. — էջ 5. — Գրախոս. Զրբաշյան էդ. Պոետիկայի հարցեր. — Եր., 1976:

Շառուրյան Ա. Ս. Ուսումնասիրություն Մեծարենցի մասին // Սովետ. Հայաստան. — 1958. — 4 հուլիսի. — Գրախոս. Զրբաշյան էդ. Միսաք Մեծարենց. — Եր., 1958:

Շտիկյան Ս. Ա. Մեծարանքի արժանին: [էդ. Զրբաշյանի ծննդյան 50-ամյակի առթիվ] // Երեկոյան Երևանյ — 1973. — 26 նոյեմբ.:

Շտիկյան Ս. Ա. Ուշագրավ աշխատություն Մ. Մեծարենցի մասին // Ավանգարդ. — 1958. — 8 հուլիսի. — Գրախոս. Զրբաշյան էդ. Միսաք Մեծարենց. — Եր., 1958:

Պետրոսյան Ն. Մ. Իմացությունը և տաղանդով... // Երեկոյան Երևան. — 1982. — 5 մայիսի. — Գրախոս. Զրբաշյան էդ. Զորս զագալ. — Եր., 1982:

Սահակյան Մ. Գ. [էդ. Զրբաշյանի մասին] // Սահակյան Մ. Գ. Սովետական Մերձբալթիկայի համար մղված մարտերում: (1941—1945). — Եր., 1981. — էջ 151—153:

Սահակյան Ռ. Մ. Գիտնականների շնորհակալ աշխատանքը // Գալուս. — 1973. — № 10. — էջ 87—88. — Գրախոս. Զրբաշյան էդ., Մախչանյան Հ. Գրականագիտական բառարան. — Եր., 1972:

Սահակյան Ս. Արժեքավոր ձեռնարկ // Սովետ. Վրաստան. — 1961. — 12 դեկտ. — Գրախոս. Զրբաշյան էդ. Գրականության տեսություն. — Եր., 1961:

Սարիբեյան Ս. Ն. էդվարդ Զրբաշյան: [Ծննդյան 60-ամյակի առթիվ] // Պատմա-բանասիր. հանդես / ՀՍՍՀ ԳԱ. — 1983. — № 4. — էջ 216—219:

Սիմոնյան Ա. Ս. [Գրախոսություն] // ՀՍՍՌ ԳԱ տեղեկագիր հասարակական գիտ. — 1962. — № 6. — էջ 89—92. — Գրախոս. Զրբաշյան էդ. Գրականության տեսություն. — Եր., 1961:

Սիմոնյան Ա. Ս. Մնայուն աշխատություն // Լեւինյան ուղիով. —1968.
—№ 1. —էջ 104—106. —Գրախոս. Զրբաշյան էդ. Աշխարհայացք և
վարպետություն. —Եր., 1967:

Սողոմոնյան Ս. Ա. Արժեքավոր ձեռնարկ // Գրակ. թերթ. —1973.
—6 ապր. —Գրախոս. Զրբաշյան էդ., Մախչանյան Հ. Գրականագի-
տական բառարան. —Եր., 1972:

Սողոմոնյան Ս. Ա. Արժեքավոր ուսումնասիրություն // Գրակ. թերթ.
—1955. —18 դեկտ. —Գրախոս. Զրբաշյան էդ. Պոեմի ժանրը սովետա-
հայ դրականության մեջ. —Եր., 1955:

Սողոմոնյան Ս. Ա. [Գրախոսություն] // Սովետ. 'Հայաստան. —
1962. —4 հունվ. —Գրախոս. Զրբաշյան էդ. Գրականության տեսություն.
—Եր., 1961:

Սողոմոնյան Ս. Ա. Գրականագետի նոր գիրքը // Հայրենիքի ձայն.
—1967. —23 օգոստ. —Գրախոս. Զրբաշյան էդ. Աշխարհայացք և վար-
պետություն. —Եր., 1967:

Յեյնֆյան Հ. Հ. Անվանի գիտնականն ու մանկավարժը [էդ. Զրբ-
աշյանի ծննդյան 50-ամյակի առթիվ] // Սովետ. մանկավարժ. —1973.
—№ 11. —էջ 89—92:

Յեյնֆյան Հ. Հ. էդվարդ Զրբաշյան // Երևանի համալս. —1973.
—№ 3. —էջ 28—31:

Апресян Г. Новая книга по теории литературы // Вопросы лит.—
1962.—№ 3.—С. 203—206.—Рец. на кн.: Джрбашян Эд. Тео-
рия литературы. Пособие для студентов высших учебных заведе-
ний и учителей литературы.—Ер., 1961.—На арм. яз.

Багдасарян А. Г. [Рецензия] // Коммунист.—1965.—19 янв.—
Рец. на кн.: Джрбашян Эд. Поэмы Туманяна.—Ер., 1964.—На арм.
яз.

Гаспарян Д. В. Потребность обобщения // Коммунист.—1988.
—14 февр.—Рец. на кн.: Джрбашян Эд. Поэтика и литературное
развитие.—Ер., 1985.

Геворкян Т. М. [Рецензия] // Вестник Ер. ун-та.—1992.—№ 1.
—С. 212—215.—Рец. на кн.: Джрбашян Э. М. Четыре вершины.
Туманян, Исаакян, Терьян, Чаренц.—М., 1990.

Григорян А. П. [Рецензия] // Вопросы лит.—1973.—№ 11.—

С. 234—238.—Рец. на кн.: Джрбашян Эд., Махчанян Г. Литературоведческий словарь.—Ер., 1972.—На арм. яз.

Григорян А. П. [Рецензия] // Лит. Армения.—1977.—№ 3.—С. 98—101.—Рец. на кн.: Джрбашян Эд. Вопросы поэтики.—Ер., 1976.—На арм. яз.

Гуллакян С. А. Поэтика и развитие литературы // Лит. Армения.—1987.—№ 1.—С. 94—98.—Рец. на кн.: Джрбашян Э. М. Поэтика и литературное развитие.—Ер., 1985.,

Даронян С. К. Джрбашян Эдвард Мкртычевич // Краткая лит. энциклопедия.—1978.—№ 9.—С. 273.

Джанполадян М. Г. Постижение поэзии // Вопросы лит.—1984.—№ 10.—С. 222—229.—Рец. на кн.: Джрбашян Эд. Четыре вершины.—Ер., 1982.—На арм. яз.

Джанполадян М. Г. [Рецензия] // Лит. Армения.—1978.—№ 4.—С. 103—104.—Рец. на кн.: Джрбашян Эд. Мисак Мецаренц.—Ер., 1977.—На арм. яз.

Инджикян А. М. Ценный вклад в тумаяноведение // Лит. Армения.—1965.—№ 8.—С. 60—64.—Рец. на кн.: Джрбашян Эд. Поэмы Тумаяна.—Ер., 1964.—На арм. яз.

Карапетян Г. Поэтические вершины Армении // Голос Армении.—1991.—24 окт.—Рец. на кн.: Джрбашян Эд. Четыре вершины. Тумаян, Исаакян, Терьян, Чаренц.—Ер., 1990.

Мелик-Нубаров С. О. Поэтический эпос Ованеса Тумаяна // Вопросы лит.—№ 6.—С. 198—200.—Рец. на кн.: Джрбашян Эд. Поэмы Тумаяна.—Ер., 1964.—На арм. яз.

Мелконян М. [Рецензия] // Лит. Армения.—1985.—№ 3.—С. 95—98.—Рец. на кн.: Джрбашян Эд. Микаэл Налбандян и современность.—Ер., 1984.—На арм. яз.

Мхитарян А. Г. Новая книга литературоведа // Лит. Армения.—1968.—№ 1. С. 95—99.—Рец. на кн.: Джрбашян Эд. Мирозрение и мастерство.—Ер., 1967.—На арм. яз.

Мхитарян А. Г. [Рецензия] // Историко-филолог. журнал/АН АрмССР.—1971.—№ 1. С. 232—235.—Рец. на кн.: Джрбашян Эд. М. Поэзия Тумаяна.—М., 1969.

Саакян П. Т. Ценный труд // Лит. Армения.—1962.—№ 7.—С. 74—79. Рец. на кн.: Джрбашян Эд. Теория литературы.—Ер., 1961.—На арм. яз.

Савина М. Е. Поэтика и стилистика художественной литературы // Рефер. журн.—1986.—Сер. 7. Литературовед.—№ 5.—С. 71—75.—Рец. на кн.: Джрбашян Эд. М. Поэтика и литературное развитие.—Ер., 1985.

Салахян А. Н. Хорошее начало // Коммунист.—1956.—31 окт.—Рец. на кн.: Джрбашян Эд. Жанр поэмы в армянской советской литературе. (История и теория).—Ер., 1955.—На арм. яз.

ԱՇԽԱՏՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ԺԱՄԱՆԱԿԱԳՐԱԿԱՆ ՑԱՆԿ
ХРОНОЛОГИЧЕСКИЙ УКАЗАТЕЛЬ ТРУДОВ

1941

Մտնում ենք կյանքի նոր դպրոցը: /Շրջանավարտի խոհեր/ // Սովետ. Հայաստան.—1941.—20 մայիսի:

1949

Բալլադի մասին և սովետահայ բալլադը // Ուսանողական գիտ. աշխատ. ժողովածու (Երևանի համալս.)—1949.—Հ. 5.—էջ 83—113:

Ինչու էր Թումանյանը սիրում Պուշկինին: (Ա. Ս. Պուշկինի ծննդյան 150-ամյակի առթիվ) // Գրակ. թերթ.—1949.—25 մայիսի:

1951

Գրախոս. Բլագոյ Դ. Պուշկինի ստեղծագործական ուղին (1813—1826). —Մ.—Լ., 1950.—Ռուս. լեզվ. // Գրակ. թերթ.—1951.—31 հուլիսի:

Գրախոս. Սիրո և ատելության գիրքը: Մալիշկո Ա. Կապույտ ծովից այն կողմ.—Մ., 1950.—Ռուս. լեզվ. // Գրակ. թերթ.—1951.—24 հոկտ.:

Рец.: Новая книга стихов С. Таронци: Таронци С. Сталинград: 1945—1950 гг.—Ер., 1951.—На арм. яз. // Коммунист.—1951.—8 авг.

1952

Պատմվածքը գրական ամսագրի էջերում // Սովետ. Հայաստան.—1952.—28 հոկտ.:

Դրախոս. Անհաշող գիրք: Պետրոսյան Գ. Թիֆլիսյան.—Եր., 1952 // Գրակ. թերթ.—1952.—10 հուլիսի:

Դրախոս: Կրոժկով Վ. Ն. Ա. Դորրոյուրովի աշխարհայացքը.—Մ., 1952.—Ռուս. լեզվ. // Գրակ. թերթ.—1952.—9 օգոստ.:

Рец.: О достоинствах и недостатках одного романа: Вердян Б. Для тебя, Ленинград.—Ер., 1951.—На арм. яз. // Коммунист.—1952.—20 марта.

Рец.: Поэма о бессмертии героя: Давтян В. Дорога через сердце.—Совет. грак. ев арвест.—1952.—№ 9.—На арм. яз. // Коммунист.—1952.—3 дек.

1953

Կենդանի տրագիցիաներ: (Բ. Բուրսովի «Ռեալիզմի հարցերը ու վոյուցիոն դեմոկրատների էսթետիկայում» մենագրության մասին) // Գրակ. թերթ.—1953.—31 դեկտ.:

Միբայել Նալբանդյանի «Կայպակ» պոեմի գրության շարժառիթների մասին // Սովետ. գրակ. և արվեստ.—1953.—№ 6.—էջ 148—155:

1954

Բանաստեղծական խոսքի ուժը: (Մ. Յու. Լերմոնտովի ծննդյան 140-ամյակի առթիվ) // Գրակ. թերթ.—1954.—17 հուլտ.:

Ժանրի տրագիցիաները // Սովետ. գրակ. և արվեստ.—1954.—№ 6.—էջ 120—140:

Լերմոնտովի «Դիմակահանդես» դրաման: [Առաջաբան] // Լերմոնտով Մ. Յու. Դիմակահանդես.—Եր., 1954.—էջ 3—11:

Մաքսիմ Գորկին և սոցիալիստական ռեալիզմի հարցերը // Գրակ. թերթ.—1954.—21 հուլիսի:

Ն. Գ. Չերնիշևսկու էսթետիկական աշխատությունները հայերեն // Սովետ. Հայաստան.—1954—9 ապր.:

Շոնդալից, պաժառ քնարով: (Նդիշ Չարենցի «Ընտիր երկերի» հրատարակության առթիվ) // Գրակ. թերթ.—1954.—12 դեկտ.:

«Վասիլի Տյորկինի» և նրա հայերեն թարգմանության մասին // Սովետ. գրակ. և արվեստ.—1954.—№ 5—էջ 162—166:

Գրախոս. Ճիշտ ուղու վրա: Խանգաղյան Ս. Ն. Հոգր.—Եր., 1954
// Գրակ. թերթ.—1954.—17 մայիսի:

Գրախոս. Զավարտված մտահղացում: Սեակ Պ. Անհաշտ մտեր-
մությունը.—Եր., 1953 // Գրակ. թերթ.—1954.—30 հունվ.:

Գրախոս. Պոեզիան կյանքի ընկերն է: Մարգարյան Մ. Փշատենի.
—Եր.—1954 // Սովետ. գրակ. և արվեստ.—1954.—№ 12.—էջ 149—154:

1955

Պոեմի ժանրը սովետահայ գրականության մեջ: (Պատմությունը և
տեսությունը).—Եր., Երևանի պետ. համալս. հրատ., 1955.—345 էջ:

Մի հիսնամյա թյուրիմացության մասին: [Գ. Պատկանյանի «Կայ-
պակ» («Կար») պոեմը Մ. Նալբանդյանին վերագրելու շուրջը] // Գրակ.
թերթ.—1955.—15 հուլիսի:

Շիրվանզադեն և Էսթետիկայի հարցերը: (Մահվան 20-ամյակի առ-
թիվ) // Գրակ. թերթ.—1955.—7 օգոստ.:

Выдающийся армянский писатель-реалист: (К 20-летию со дня
смерти Александра Ширванзаде) // Коммунист.—1955.—7 авг.

Գրախոս. Արժեքավոր ուսումնասիրություն: Նալբանդյան Վ. Ս.
Վարդանանց պատերազմը և Գ. Դեմիրճյանի «Վարդանանքը». —Եր., 1955
// Սովետ. Հայաստան.—1955.—11 օգոստ.:

Գրախոս. Մեծ թեմայի մակերեսային լուծում: Արաքսմանյան Ա. Ա-
զատությունն արտորական: Գիրք 1—2.—Եր., 1954—1955 // Սովետ. գր-
րակ.—1955.—№ 9.—էջ 124—137:

Գրախոս. Մի մենագրության գրական փորձը: Թամրազյան Հր.
Շիրվանզադեի գրամատուրգիան.—Եր., 1954 // Սովետ. գրող.—1955.—
№ 11.—էջ 138—141:

1956

Գ. Վ. Պլեխանովը և մարքսիստական էսթետիկայի հարցերը: (Ծննդյան
100-ամյակի առթիվ) // Սովետ. գրակ.—1956.—№ 12.—էջ 88—100:

Թումանյանը և Պուշկինը // Գիտ. աշխատ. (Երևանի համալս. ֆի-
լոլ. գիտ. սեկիա).—1956.—Հ. 57, պր. 4.—Մ. 1.—էջ 3—47:

Հեռուստության փառաբանումը: (Գորկին և Զարենցը) // Գրակ. թերթ.
—1956.—14 հունիսի:

Ռումանտիզմի գնահատման հարցի շուրջը // Գրակ. թերթ.—1956.—
10 հոկտ.— Ս. Սարխյանի հետ համատեղ:
Գրախոս. Բրահկամոյան էջեր: Թումանյան Ն. Հովհաննես Թու-
մանյանը և ուրա գրականությունը.—Եր., 1956 // Գրակ. թերթ.—1956.—
9 դեկտ.:

Գրախոս. Գիրք՝ նվիրված արվեստի օրյկերիվ չափանիշներին:
Թովմասյան Ս. Արվեստի ստեղծագործությունների գնահատման օրյկե-
րիվ չափանիշների հարցի շուրջը.—Եր., 1955 // Սովետ. արվեստ.—
1956.—№ 4.—էջ 42—43:

Գրախոս. Հայ ժողովրդի անմահ ստեղծագործությունը: Օրբելի Հ.
Հայկական հերոսական էպոսը.— Եր., 1956 // Սովետ. գրակ.—1956.—
№ 10.—էջ 155—157:

Գրախոս. Սահյան Հ. Բարձունքի վրա.—Եր., 1955 // Սովետ. Հայաս-
տան.—1956.—16 մարտի:

Թարգմ. Լիֆելդր Հ. էսթետիկայի ներածություն.—Եր.: Հայպետհրատ.,
1956.—150 էջ:

1957

Նդիշև Չարենց: [Առաջարան] ⁴/էՆդիշև Չարենց. Մեթոդական
նյութեր՝ գրողարանների համար.—Եր., 1957.—էջ 5—10:

Նդիշև Չարենց (1897—1937): [Առաջարան] // Նդիշև Չարենց. Բիր-
լիոգրաֆիա.—Երկ, 1957.—էջ 5—28:

Չարենցը և Թումանյանը // Նդիշև Չարենցի ստեղծագործությունը.—
Եր.,—1957.—էջ 35—81: Սովետ. գրակ.—1957.—№ 9.—էջ 175—185:

Рец.: Ованесян Р. Чудесный садовник.—Ер., 1956.—На арм.
яз. // Коммунист.—1957.—16 авг.

Խմբ. Նդիշև Չարենց (1897—1937): Բիրլիոգրաֆիա /Կազմ. Ս. Ռ.
Կոթինյանը.—Եր., 1957.—95 էջ:

1958

Մխոթար Մեծարենց. Կյանքը և ստեղծագործությունը.—Եր.: Երևանի
համալս. հրատ., 1958.—129 էջ:

Նույնը 2-րդ վերամշ. հրատ.—1977.—191 էջ:

[Առաջարան] // Աւերսանդր Շիրվանզադե.—Եր., 1958.—էջ 5—12:

Հայ խոշորագույն քնարերգուն: (Միսաք Մեծարենցի մահվան 50-ամյակի առթիվ) // Սովետ. Հայաստան.—1958.—№ 7.—էջ 23—24:

Հավերժ կենդանի ժառանգություն: («Աննինը կուլտուրայի և արվեստի մասին» գրքի առթիվ) // Գրակ. թերթ.— 1958.—22 հունիսի:

Միջայլ նալրանդյանը և արեմտահմրոպական գրականությունը // Պատմա-բանասիր. հանդես / ՀՍՍՌ ԳԱ.—1958.—№ 2.—էջ 67—96:

Շիրվանզադեի պայքարը ռեալիստական արվեստի համար // Սովետ. արվեստ.—1958.—№ 11.—էջ 9—22:

Պոեզիայի ժանրային բազմազանության համար: (Նախահամագումարյան ամբիոն) // Գրակ. թերթ.—1958.—22 նոյեմբ.:

Великий поборник реализма: (К 100-летию со дня рождения Ал. Ширванзаде) // Коммунист.—1958.—14 ноября.

Поэт-гуманист: (К 50-летию со дня смерти Мнсака Мецаренца) // Коммунист.—1958.—4 июля.

Գրախոս. Արժեքավոր գիրք հայ կլասիկների մասին: Մկրյան Մ. էջեր հայ վիպասանության պատմությունից.—Եր., 1957 // Սովետ. գրակ.—1958.—№ 8.—էջ 198—201:

Գրախոս. Լիբիկական ձալնի հարստությունը: Կապուտիկյան Ս. Բարի երթ.—Եր., 1957 // Սովետ. գրակ.—1958.—№ 3.—էջ 144—150:

Գրախոս. Խանզադյան Ս. Կարմիր շուշաններ.—Եր., 1958 // Սովետ. Հայաստան.—1958.—27 դեկտ.:

Рец.: Исследование о выдающемся поэте: Овсепян Г. Иоаннес Иоаннисян.—Ер., 1957 // Коммунист.—1958.—2 авг.:

Рец.: Ованесян Р. Чудесный садовник.—Ер., 1956.—На арм. яз. // Дружба народов.—1958.—№ 4.—С. 248—249.

1959

Ա. Բակունցի անավարտ վեպը Արովյանի մասին // Ակսել Բակունցի ստեղծագործությունը.—Եր., 1959.—էջ 119—170:

Ռուս ազգային մեծ բանաստեղծը: (Ա. Ս. Պուշկինի ծննդյան 160-ամյակի առթիվ) // Սովետ. Հայաստան.—1959.—№ 6.—էջ 11—13:

Տիպականը և պատահականը: (Դիտողություններ Հրալյա Քոչարի

«Մեծ տան զավակները» վեպի մասին) // Գրակ. թերթ.—1959.—30 հոկտ.:

Великий народный поэт: (К 90-летию со дня рождения Ованеса Туманяна) // Коммунист.—1959.—19 февр.

Դրախոս. Մակարյան Ա. Երգիծական ստեղծագործություն.—Եր., 1957 // Սովետ. գրակ.—1959.—№ 7.—էջ 136—142:

Рец.: Искусство литературного портрета: Зорьян Ст. Книга воспоминаний.—Ер., 1958 // Коммунист.—1959.—5 ноября.

Рец.: Чувство современности: Мнацаканян В. Литературные вопросы.—Ер., 1958.— На арм. яз. // Коммунист.—1959.—24 ноября.

Խմբ. Հովհաննես Թումանյան: 1869—1959: (Օգնություն ընթերցողներին և գրադարանավարներին).—Եր., 1959:

Խմբ. Ուսանողի քնար: Երևանի պետական համալս. երիտասարդ բուհի ժողովրդական գրական ժողովածու.—Եր.: Երևանի համալս. հրատ., 1959.—89 էջ.—Ռ. Ե. Հարությունյանի հետ համատեղ:

1960

Լենինյան մտքի ուժը: (Լենինի հղվածները Տոլստոյի մասին) // Գրակ. թերթ.—1960.—15 ապր.:

Պայծառ անուն: (Վահան Տերյանի ծննդյան 75-ամյակի առթիվ) // Սովետ. Հայաստան.—1960.—21 փետր.:

Египше Чаренц—певец революции // Из истории литератур народов Закавказья.—Ер., 1960.—С. 165—192.

Դրախոս. Ի՞նչ է ճանաչում արվեստը: Խաչիկյան Յա. Ի. Արվեստի ճանաչողական նշանակության մասին.—Եր., 1959 // Սովետ. արվեստ.—1960.—№ 5.—էջ 26—30:

1961

Գրականության տեսություն: Զեռնարկ բուհերի ուսանողների և գրականության ուսուցիչների համար.—Եր.: Հայպետոսմանկհրատ., 1961.—518 էջ:

Նույնը 2-րդ հրատ.—1962.—422 էջ:

Նույնը 3-րդ հրատ.—Եր.: Լույս, 1967.—458 էջ:

Նույնը 4-րդ հրատ.—Եր.: Երևանի համալս.—1972.—509 էջ:

Նույնը 5-րդ հրատ.—1980.—494 էջ:

Թումանյանի երկերի ակադեմիական հրատարակության մասին // Սո-
վետ. գրակ.—1961.—№ 5.—էջ 149—155:

Հայ ազգային մեծ բանաստեղծը: [Առաջարան] // Հովհաննես Թուման-
յան (1869—1923): Մատենագիտություն.—Եր., 1961.—էջ 7—26:

Խմբ. Հովհաննես Թումանյան (1869—1923): Մատենագիտություն.—
Եր., 1961.—387 էջ:

1962

Գրականության տեսություն: 2-րդ հրատ.—Տեղ 1961 թ.:

Ռեալիզմի զարգացման հիմնական էտապների և առանձնահատկու-
թյունների մասին // Գիտական տեղեկագիր (Երևանի համալս.)—1962.
—Հ. 77, պր. 1.—էջ 3—19:

Գրախոս. Սովետահայ գրականության պատմություն: Հ. 1.—Եր., 1961
// Սովետ. Հայաստան.—1962.—16 մայիսի:

Рец.: История армянской советской литературы. Т. I.—Ер.,
1961.—На арм. яз. // Вопросы лит.—1962.—№ 12.—С. 197—202.

Խմբ. Հայ նոր գրականության պատմություն: Հ. 1—5.—Եր.: ՀՍՍՀ ԳԱ
հրատ., 1962—1979:

Հ. 1: 1962.—557 էջ:

Հ. 2: 1962.—514 էջ:

Հ. 3: 1964.—758 էջ:—Ա. Ա. Ասատրյանի, Ա. Մ. Ինճիկյանի, Գ. Ն.
Հովնանի և ուրիշ. հետ համատեղ:

Հ. 4: 1972.—776 էջ.—Ս. Բ. Աղաբաբյանի, Ա. Մ. Ինճիկյանի,
Վ. Ս. Նալբանդյանի և ուրիշ. հետ համատեղ:

Հ. 5: 1979.—1014 էջ.—Ս. Ն. Սարիբյանի, Ս. Բ. Աղաբաբյանի, Ա. Մ.
Ինճիկյանի և ուրիշ. հետ համատեղ:

1963

Գորկին և Զարենցը: [Առաջարան] // Գորկի Մ. Բանաստեղծություն-
ներ և լեզվագիտություն.—Եր., 1963.—էջ 3—11:

Գրական ունավորման պրորդևմը և Չարենցի Սայաթ-Նովյան տաղերը
|| Սովետ. գրակ.—1963.—№ 9.—էջ 98—111:

Թումանյանի առաջին տպագիր ելույթները || Գրակ. թերթ.—1963.—
7 հունիսի:

Ժողովրդի հոգու իմաստուն թարգմանը: (Հովհաննես Թումանյանի
մահվան 40-ամյակի առթիվ) || Սովետ. Հայաստան.—1963.—23 մարտի:

Հովհաննես Թումանյանի երգիծական պոեմը: [«Պոետն ու մուսան»]
|| Պատմա-բանասիր. հանդես | ՀՍՍՌ ԳԱ.—1963.—№ 3.—էջ 123—136:

Նորահայտ էջեր Թումանյանի ժառանգությունից || Տեղեկագիր ՀՍՍՌ
ԳԱ հաս. գիտ.—1963.—№ 12.—էջ 69—76:

Քնարական հերոսի մասին || Գրակ թերթ.—1963.—26 հուլիսի:

Գրախոս. Թափանցելով գրողի ստեղծագործության խորքերը: Աղա-
բարյան Ս. Ակսել Բակունց.—Եր., 1963 || Սովետ. Հայաստան.—1963.—

28 սեպտեմբեր:

1964

Թումանյանի պոեմները.— Եր.: Երևանի համալս. հրատ., 1964.—
507 էջ:

Նույնը 2-րդ վերամշ. հրատ., 1986.—487 էջ:

Բանասիրական ճշտումներ: (1. Հ. Թումանյանի «Երկաթուղու շինու-
թյունը» պատմվածքի ստեղծագործական պատմությունից: 2. Հ. Թուման-
յանի «Մեր ուխտը» բանաստեղծության նախնական տարբերակը: 3. Նդի-
շի Չարենցի նորահայտ հոգվածը Թումանյանի մասին) || Պատմա-բա-
նասիր. հանդես | ՀՍՍՌ ԳԱ.—1964.—№ 3.—էջ 178—187:

Բոցից ու լույսից ծնված երգը: (Մ. Յու. Լերմոնտովի ծննդյան 150-
ամյակի առթիվ) || Սովետ. Հայաստան.—1964.—15 հոկտեմբեր:

Թումանյանի վարպետության հարցերից: 1. «Անուշ» պոեմի կոմ-
պոզիցիան: 2. «Թմկաբերդի առումը» պոեմի ռիթմիկան || Թումանյան.
Ուսումնասիրություններ և հրապարակումներ.—Եր., 1964.—Հ. 1.—էջ 85—
132:

Կյանքի և մահվան առեղծվածի հանդես: (Հովհ. Թումանյանի «Դե-
պի անհունը» պոեմի մասին) || Սովետ. գրակ.—1964.—№ 2.—էջ 133—
147:

Ованес Туманян и его предшественники //Лит. Армения.—1964.—№ 6.—С. 74—82.

Простота и величие: (К 95-летию со дня рождения Ованеса Туманяна) //Коммунист.—1964.—19 февр.

Գրախոս. Լավ սկիզբ: 1962 թվականի բրյուսելյան ընթերցումներ.—Եր., 1962.—Ռուս. լեզվ. //Սովետ. Հայաստան.—1964.—22 մայիսի:

Գրախոս. Օգտակար ձեռնարկ ուսուցիչների համար: Մախչանյան Հ. Գրական-տեսական գիտելիքների ուսուցումը միջնակարգ դպրոցում.—Եր., 1963 // Սովետ. գրական.—1964.—№ 7.—էջ 147—150:

Խմբ. Թումանյան. Ուսումնասիրություններ և հրապարակումներ: Հ. 1—2, 3—4.—Եր. ՀՍՍՌ ԳԱ հրատ., 1964—1969, 1983—1985:

Հ. 1: 1964.—406 էջ.—Ա. Մ. Ինճիկյանի հետ համատեղ:

Հ. 2: 1969.—471 էջ.—Ա. Մ. Ինճիկյանի հետ համատեղ:

Հ. 3: 1983.—424 էջ.—Խ. Մ. Գյուլնազարյանի, Պ. Հ. Հակոբյանի հետ համատեղ:

Հ. 4: 1985.—391 էջ.—Խ. Մ. Գյուլնազարյանի, Պ. Հ. Հակոբյանի հետ համատեղ:

Խմբ. Հայ նոր գրականության պատմություն: Հ. 3—Տե՛ս 1962 թ.:

1965

Ռուբեն Սևակ: Ստեղծագործության համառոտ ակնարկ.—Եր.: Միտք, 1965.—106 էջ:

Բանաստեղծն իր նամակներում: [Դ. Վարուժանի «Նամականի» գրքի հրատարակման առթիվ] // Սովետ. գրակ.—1965.—№ 12.—էջ 136—139:

Կորած ստեղծագործության հետքերով: [Հովհ. Թումանյանի «Հին կոփվը» պոեմի մասին] // Սովետ. գրակ.—1965.—№ 2.—էջ 156—158:

Մարքսիստական գեղագիտության հիմնարար գաղափարները // Լենինյան ուղիով.—1965.—№ 10.—էջ 18—31:

Մ. Յու. Լեմոնտով: [Առաջարկ] // Լեմոնտով Մ. Յու. երկերի ժողովածու.—Եր., 1965—Հ. 1.—էջ V—XXVIII:

Ներքին հանգը Թումանյանի բանաստեղծական արվեստում // Պատմա-բանասիր. հանդես / ՀՍՍՌ ԳԱ.—1965.—№ 1.—էջ 153—170:

Ռուբեն Սևակ: (Ծննդյան 80 և մահվան 50-ամյակի առթիվ) // Սովետ. Հայաստան.—1965.—№ 7.—էջ 32—33:

Ռուբեն Սևակ // Սովետ. Հայաստան.—1965.—27 փետր.:

Օրինակելի հրատարակություն: [Հովհ. Թումանյանին նվիրված դպրոցական ալբոմի մասին] // Սովետ. Հայաստան.—1965.—17 փետր.:

1966

Ժամանակակից պոեմի ուղիները: (Խոհեր և դիտողություններ) // Սովետ. գրակ.—1966.—№ 6.—էջ 129—144:

Հ. Թումանյանի ինքնակենսագրական գրառումները // Պատմա-բանասիր. հանդես / ՀՍՍՌ ԳԱ.—1966.—№ 1.—էջ 173—186:

«...Воспевавший солнцу и весну»: (К 80-летию со дня рождения Мисака Мечаренца) // Коммунист.—1966.—16 янв.

Գրախոս. Գրականագետի վաստակը: Հախումյան Տ. Գրական հոգիածներ և հուշեր.—Եր., 1966 // Սովետ. գրակ.—1966.—№ 12.—էջ 180—183:

Գրախոս. Գրական հերոսի պատմությունը: Հայրյան Գ. Նոր հերոսի որոնման ճանապարհին.—Եր., 1965 // Սովետ. գրակ.—1966.—№ 3.—էջ 122—125:

1967

Աշխարհայացք և վարպետություն: Գրականության տեսության և պատմության հարցեր.—Եր.: Հայաստան, 1967.—350 էջ:

Գրականության տեսություն: 3-րդ հրատ.—Տեղ 1961 թ.

Ականավոր գրականագետն ու մանկավարժը: (Մ. Մկրյանի ծննդյան 60-ամյակի առթիվ) // Սովետ. Հայաստան.—1967.—22 դեկտ.:

Բանաստեղծական էպոսի նոր ուղիները // Հոկտեմբերը և հայ գրականությունը.—Եր., 1967.—էջ 340—366:

Գեղարվեստականության հարցը Բելինսկու էսթետիկայում // էսթետիկայի հարցեր.—Եր., 1967.—էջ 137—174:

Ելույթ Գ. Մահարու «Ալրվող այգեստաններ» վեպի մասին // Խանրեր Երևանի համալս.—1967.—№ 2.—էջ 259—260:

Օվկիանի երգը: [Ե. Չարենցի ծննդյան 70-ամյակի առթիվ] // Հայրենիքի ձայն.—1967.—20 սեպտ.:

Медаренц //Краткая лит. энциклопедия.—1967.—Т. 4.—С. 818.
Пути современной поэмы //Лит. Армения.—1967.—№ 3.—С. 70—81.

У истоков нового поэтического эпоса: (Из опыта армянской поэзии 20-х годов) // Лит. Армения.—1967.—№ 10—11.—С. 89—93.

Գրախոս. Մամիկոնյան Հ. Մարգրե և նրա կերպարը գրականության մեջ.—Եր., 1966 // Բանբեր Երևանի համալս.—1967.—№ 3.—էջ 247—253:

1968

«Դիդակտիկ պոեմները» հայ գրականության մեջ //Պատմա-բանասիր. հանդես / ՀՍՍՌ ԳԱ.—1968.—№ 1.—էջ 53—66:

Թումանյանի «Փարվանան» // Գրակ. թերթ.—1968.—20 սկստ.:

Մանուկ Աբեղյանը և հայկական տաղաչափության ուսումնասիրության հարցերը // Բանբեր Երևանի համալս.—1968.—№ 1.—էջ 80—93:

Վաստակաշատ ուղի: [Մ. Մկրյանի ծննդյան 60 և գիտամանկավարժական գործունեության 35-ամյակի առթիվ] // Երևանի համալս.—1968.—№ 2.—էջ 34—37:

Տեքստարանական դիտողություններ Հ. Թումանյանի ստեղծագործության մասին: (Բանավեճ և քննարկում) // Բանբեր Երևանի համալս.—1968.—№ 3.—էջ 110—122:

Գրախոս. Հակոբյան Պ. Խաչատուր Աբովյան. Կյանքը, գործը, ժամանակը (1809—1836).—Եր., 1967 // Պատմա-բանասիր. հանդես / ՀՍՍՌ ԳԱ.—1968.—№ 3.—էջ 257—260:

Գրախոս. Հեռավոր անցյալի զգացողությամբ: Խաչատրյան Հ. Տիգրան Մեծ.—Եր., 1967 // Սովետ. գրակ.—1968.—№ 1.—էջ 144—147:

Գրախոս. Հստակություն և խորություն: Ինճիկյան Ա. Մտերիմներ և մտորումներ: (էջեր հայ գրականության պատմությունից).—Եր., 1967 // Գրակ. թերթ.—1968.—8 մարտի:

Գրախոս. Նալբանդյանագիտության նոր էջերը: Դարոնյան Ս. Միքայել Նալբանդյանը և ուսումնական-գեմնոկրատները.—Մ., 1967.—Ռուս. լեզվ. // Սովետ. գրակ.—1968.—№ 5.—էջ 137—141:

Գրախոս. Տերյանագիտությունը լայն ճանապարհի վրա: Պարտիզու-

նի Վ. Վահան Տերյան.—Եր., 1968 // Սովետ. Հայաստան.—1968.—26 նոյեմբ.:

Խմբ. Չարենց Ե. Երկերի ժողովածու: Հ. 4 / Խմբ. կոլ. անդամ.—Եր.: ՀՍՍՌ ԳԱ հրատ., 1968.—625 էջ:

1969

Թումանյանի բալլադները.—Եր.: Հայաստան, 1969.—155 էջ:

Թումանյան Հովհ. Երկերի ժողովածու: Զորս հատորով: Հ. 1 / Տեքստ, պատրաստեցին՝ էդ. Ջրբաշյան և Խ. Սամվելյան.—Եր.: Հայաստան, 1969.—427 էջ:

Поэзия Туманяна /Пер. с арм./—М.: Худож. лит., 1969.—280 с.

«Արարատը մեր նոր քերթության...» (Հովհ. Թումանյանի ծննդյան 100-ամյակի առթիվ) // Հայրենիքի ձայն.—1969.—16 հուլիսի:

Բանաստեղծը և ժողովուրդը: [Հովհ. Թումանյանի մասին] // Ավաս-դարդ.—1969.—18 փետր.:

«Երանի՜ Ձեզ, իմ երիտասարդ բարեկամ...» [Դարասկզբի հայ նշանավոր գրողների պատգամների և խորհրդածությունների մասին] // Ավանդարդ.—1969.—24 հուլիսի:

Թումանյանը և ժողովրդայնության պրոբլեմը // Պատմա-բանասիր. հանդես / ՀՍՍՀ ԳԱ.—1969.—№ 3.—էջ 3—14:

Թումանյանի վարպետության հարցերից) 4) Բանաստեղծական տան կառուցումը: Հրապարակումներ և ծանոթագրություններ: [«Մեր երկրի կյանքից», «Ինքնակենսագրական գրառումներ», «Накануне» («Երկաթուղու շինությունը» պատմվածքի տարբերակը)] // Թումանյան. Ուսումնասիրություններ և հրապարակումներ.—Եր., 1969.—Հ. 2.—էջ 62—74, 445—446, 456—459:

Հայ պոեզիայի հանճարը: (Հովհ. Թումանյանի ծննդյան 100-ամյակի առթիվ) // Լենինյան ուղիով.—1969.—№ 9.—էջ 10—21:

Հայրենի գրականության փառքը: [Հովհ. Թումանյանի ծննդյան 100-ամյակի առթիվ] // Գրակ. թերթ.—1969.—24 սեպտ.:

Հայրենիքի մեծ երգիչը: (Հովհ. Թումանյանի ծննդյան 100-ամյակը) // Բանբեր Երևանի համալս.—1969.—№ 2.—էջ 3—18:

Հոգու հարստության երգը: (Հովհ. Թումանյանի ծննդյան 100-ամյակի առթիվ) // Ավանդարդ.—1969.—24 սեպտ.:

Մեծ և անսպառ թեմա: [Հովհ. Թումանյանի ծննդյան 100-ամյակի առթիվ] // Գրակ. թերթ.—1969.—24 սեպտ.:

Մեծ ռեալիստը: (Հովհ. Թումանյանի մասին) // Սովետ. Հայաստան.—1969.—24 սեպտ.:

«Մեր գրի անմահ փառքը...»: [Հովհ. Թումանյանի ծննդյան 100-ամյակի առթիվ] // Երևանի համալս.—1969.—№ 5.—էջ 48—52:

Միավորող ոգի: (Հովհ. Թումանյանի ծննդյան 100-ամյակի առթիվ) // Հայրենիքի ձայն.—1969.—17 սեպտ.:

Նամակ խմբագրությանը: [Հովհ. Թումանյանին նվիրված հոդվածներում տեղ գտած մի թյուրիմացության մասին] // Գրակ. թերթ.—1969.—5 դեկտ.:

Ո՞րն է Թումանյանի մեծությունը // Գարուն.—1969.—№ 6.—էջ 8—9:

Սկզբնաղբյուրը և բանաստեղծական պատկերը: [Հովհ. Թումանյանի մասին] // Սովետ. գրակ.—1969.—№ 5.—էջ 115—128:

Ованес Туманян—великий национальный поэт // Ованес Туманян. Библиография русских переводов. (1893—1968).—Ер., 1969.—С. 7—16.

Ованес Туманян: певец Армении (1869—1923) // Курьер (Юнеско).—1969.—№ 154.—С. 35.

Песня немеркнувшей любви: О балладе Ов. Туманяна «Парвана» // Лит. Армения.—1969.—№ 7.—С. 87—93.

С родной в сердце: (К 100-летию со дня рождения Ов. Туманяна) // Коммунист.—1969.—19 сент.

Сердце народа: (К 100-летию со дня рождения Ов. Туманяна) // Коммунист.—1969.—15 мая.

Туманян и проблема народности // Ованес Туманян: (Материалы Всесоюз. межвузовского науч. конфер.).—Ер.—1969.—С. 20—33.

Introduction Hovhannes Toumanian, Oeuvres choisies // Editions du progres, Moscow.—1969.—р. 5—14.

Գրախոս. Անդրկովկասյան գեղագիտական մտքի ավանդույթները: Ապրեսյան Հ. Անդրկովկասյան ժողովուրդների գեղագիտական միտքը.—Մ., 1966.—Ռուս. լեզվ. // Լենինյան ուղիով.—1969.—№ 2.—էջ 109—112:

Խմբ. Թումանյան. Ուսումնասիրություններ և հրապարակումներ: Հ. 2.—ՏԼՄ 1964 թ.:

Խմբ. Հովհաննես Թումանյան, (1869—1969): Ասուլթներ: Թեմաթիկ խոսքեր: Կենսագրական և մատենագիտական տեղեկություններ / Կազմ. Ա. Շահադիզյան.—Եր., 1969.—185 էջ:

Խմբ. Զանգուլադյան Մ. Թումանյանը և ժողովրդական էպոսը.—Եր.: ՀՍՍՀ ԳԱ հրատ., 1969.—197 էջ:

1970

Գրական ժանրերի հիմնական չափանիշների մասին // Բանբեր Երևանի համալս.—1970.—№ 3.—էջ 128—140:

Ինչի վրա են աշխատում մեր գրականագետները: [Պատասխան թղթակցի հարցերին] // Գրքերի աշխարհ.—1970.—12 հուլիսի.—էջ 2:

Միայն համատեղ ջանքերով: (Պատասխան գեղագիտական դաստիարակությանը նվիրված հարցերին) // Սովետ. Հայաստան.—1970.—25 հունիսի:

Վահան Տերյանի նորահայտ նամակները // Գարուն.—1970.—№ 9.—էջ 2—3:

Վ. Ի. Լենինի «Փիլիսոփայական տեսրակները» և գեղարվեստական պատկերի պրոբլեմը // Սովետ. գրակ.—1970.—№ 4.—էջ 110—122:

Գրախոս. Ղանալանյան Ա. Ավանդապատում.—Եր., 1969 // Բանբեր Երևանի համալս.—1970.—№ 2.—էջ 257—262:

Գրախոս. Քննադատի կենդանի խոսքը: Սուրխաթյան Հ. Գրականության հարցեր.—Եր., 1970 // Գրակ. թերթ.—1970.—4 սեպտ.:

Рец.: Свежим взглядом: Оганесян Г. Творческий мир Исаакяна.—На арм. яз.—Ер., 1969 // Лит. Армения.—1970.—№ 9.—С. 82—85.

1971

Բալլադի ժանրի զարգացման ուղիները // Բանբեր Երևանի համալս.—1971.—№ 2.—էջ 38—60:

Գտնել ժամանակի զարկերակը: [Երիտասարդական պոեզիայի մասին] // Սովետ. գրակ.—1971.—№ 2.—էջ 122—125:

Գրականությանը նվիրված կյանք: (Արամ Ինճիկյանի ծննդյան 60-ամյակը) // Գրակ. թերթ.—1971.—15 հունվ.:

Մանթազրույթուններ // Արևդան Մ. Երկեր.—Եր., 1971.—Հ. 5.—
էջ 503—506;

Գրախոս. Գրական քննադատությունը գիտական ուսումնասիրության
առարկա: Ղուկասյան Զ. Գրականության կուակցականության լեռնյան ու-
մունքը և հայ գրականությունը.—Եր., 1970 // Սովետ. գրակ.—1971.—
№ 9.—էջ 101—104:

Рец.: Предание и современность: Ганалаян А. Армянские
предания.—Ер., 1969.—На арм. яз. // Вопросы лит.—1971.—№ 3.—
С. 198—201.

Խմբ. Արևդան Մ. Երկեր: 8 հատորով.—Հ. 5.—Եր., ՀՍՍՀ ԳԱ
հրատ., 1971.—510 էջ:

1972

Գրականագիտական բառարան.—Եր.: Լույս, 1972.— 328 էջ:

Նույնը 2-րդ լրաց. և վերամշակ. հրատ., 1980.—350 էջ.—Հ. Մախ-
չանյանի հետ համատեղ:

Գրականության տեսություն: Զորրորդ վերամշակ. և լրացված հր-
րատ.—ՏԵՍ 1961 թ.:

Թումանյանի պոետիկան // Թումանյան 100: Հոբելյանական տարե-
գրություն.—Եր., 1972.—էջ 135—143:

Նոր որոնումների ճանապարհին: [Ավանդույթներն ու նորարարությու-
նը ժամանակակից հայ պոեզիայում] // Սովետ. գրակ.—1972.—№ 6.—
էջ 45—59, № 7.—էջ 90—103:

Սերնդի ձայնով: [Հր. Հովհաննիսյանի «Բանաստեղծությունների»
երկհատորյակի մասին] // Սովետ. գրակ.—1972.—№ 10.— էջ 97—105:

Վ. Ի. Լենինի «Փիլիսոփայական տեսրերը» և գեղարվեստական
պատկերի պրոբլեմը // Էսթետիկայի հարցեր.—Եր., 1972.—էջ 5—27:

О природе армянского стиха // Лит. Армения.—1972.—№ 5.—
С. 47—58.

Туманян Ованес Тадевосович // Краткая лит. энциклопедия.—
1972.—Т. 7.—С. 650—652.

«Этот гениальный юноша»: [О П. Дуряне] // Комсомолец.—
1972.— 30 янв.

Դրախոս. Դեպի բարձունքը ոգու: Կապուտիկյան Ս. Դեպի խորքը լեռան.—եր., 1972 // Դրակ. թերթ.—1972.—28 հուլիսի:

Դրախոս. Պետրոս Դուրյանի մահվան 100-րդ տարում: Շարուրյան Ա. Պետրոս Դուրյան: (Կյանքը և գործը).—եր., 1972 // Գրքերի աշխարհ.—1972.—15 նոյեմբ.—էջ 4:

Խմբ. Հայ նոր գրականության պատմություն: Հ. 4.—Տե՛ս 1962 թ.:

Խմբ. Ջրբաշյան էդ. Մ., Մախչանյան Հ. Մ. Գրականագիտական բառարան / Ընդհ. խմբ.—եր.: Լույս, 1972.—328 էջ:

Նույնը 2-րդ հրատ., 1980.—350 էջ:

1973

Գրական ժանրեր: Պատմական զարգացումը և ժամանակակից վիճակը.—եր.: ՀՍՍՀ ԳԱ հրատ., 1973.—498 էջ.—3ս. Փանյանի, Հ. Մարգարյանի, Հ. Մարգոնու հետ համատեղ:

Ավանդույթներ և որոնումներ // Համաստեղություն (Сузир'я).—1973.—էջ 181—185.—Ուկր. լեզվ.:

Գեղարվեստական մեթոդի էությունը և հիմնական տարրերը // Սովետ. գրակ.—1973.—№ 9.—էջ 129—141, № 11.—էջ 110—128:

Գրական ժանրերի տեսության շուրջը: Պոեմ և բալլադ // Գրական ժանրեր: Պատմական զարգացումը և ժամանակակից վիճակը.—եր., 1973.—էջ 7—170:

Ողբերգական թեմայի զարգացումը Բուժանյանի քնարերգության մեջ // Բանբեր Երևանի համալս.—1973.—№ 2.—էջ 78—93:

Большая поэзия: (О Г. Саряне) // Коммунист.—1973.—10 янв.
Горький и Чаренц // Литературные связи. Т. I. Русско-армянские литературные связи: Исследования и материалы.—Ер., 1973.—С.162—175.

Природа армянского стиха и проблемы перевода // Художественный перевод. Взаимодействие и взаимообогащение литературы.—Ер., 1973.—С. 297—320.

Страничка о своей работе: (Ответы на анкету). // Вопросы лит.—1973.—№ 2.—С. 302—303.

Խմբ. Գրական ժանրեր: Պատմական զարգացումը և ժամանակակից

վիճակը.—Եր.: ՀՍՍՀ ԳԱ հրատ., 1973.—498 էջ.—Ար. Գրիգորյանի հետ համատեղ:

1974

«Ամենի՜ց պայծառ, ամենի՜ց անզին...»: (Ա. Ս. Պուշկինի ծննդյան 175-ամյակի առթիվ) // Գրակ. թերթ.—1974.—31 մայիս:

Ե. Չարենցի ուսանելն նոր ժողովածուն: | «Բանաստեղծություններ և պոեմներ» գրքի հրատարակության առթիվ // Գրակ. թերթ.—1974.—20 հունվ.:

Վահան Տերյանը և Լերմոնտովի պոեզիան: (Մ. Յու. Լերմոնտովի ծննդյան 160-ամյակի առթիվ) // Պատմա-բանասիր. հանդես | ՀՍՍՀ ԳԱ.—1974.—№ 2.—էջ 3—17:

Ваан Терян и поэзия Лермонтова // Лермонтов и литература народов Советского Союза.—Ер.—1974.—С. 300—317.

Реализм Туманяна // Туманян—100. Юбилейная летопись.—Ер., 1974.—С. 202—208.

Рец.: Творческий путь Егише Чаренца: Агабабян С. Егише Чаренц.—Ер., 1973.—На арм. яз. // Вопросы лит.—1974.—№ 2.—С. 245—252.

1975

Առաջարան Արամ Ինճիկյանի «Օրեր, տարիներ, մտորումներ» հրապարակման // Գարուն.—1975.—№ 10.—էջ 32:

Ավետիք Իսահակյանի «Արու-Լալա Մահարին» և ողմանտիկական պոեմի ավանդույթները // Պատմա-բանասիր. հանդես | ՀՍՍՀ ԳԱ.—1975.—№ 3.—էջ 43—64:

Ավետիք Իսահակյանի քնարերգության հերոսը (1891—1910) // Սոցիալ. գրակ.—1975.—№ 10.—էջ 70—91:

Դանիել Վարուժանի վերջին մատյանը // Լրարեր հաս. գիտ. | ՀՍՍՀ ԳԱ.—1975.—№ 4.—էջ 15—27:

Նուվանկ չափերը XX դարի հայ պոեզիայում // Բաների նրկանի համալս., 1975.—№ 1.—էջ 121—139:

«Նվ օրերն այն արնավառ վերհիշեցի ես կրկին...» // Գրակ. թերթ.—1975.—9 մայիս:

Մոռացված մի էջ եղիշն Չարենցի գրական ժառանգությունից: [Ն. Չարենցի «Գիրքորի Լրագր» փոխադրությունը Ս. Մարշակի «Գիրք գրքերի մասին» մանկական պոեմից] // Գրակ. թերթ.—1975.—22 օրոշտ:

Նվիրումով և բանիմացությամբ: (Սերգեյ Դարոնյանի ծննդյան 50-ամյակի առթիվ) // Սովետ. Հայաստան.—1975.—3 ապր.:

Նրա լուսեղեն երգը: (Վահան Տերյանի ծննդյան 90-ամյակի առթիվ) // Սովետ. Հայաստան.—1975.—9 փետր.:

Большой путь: [О журнале «Советская граканутюн»] // Коммунист.—1975.—5 авг.

Пушкинские традиции в поэзии Чаренца // Пушкин и литература народов Советского Союза.—Ер., 1975.—С. 429—439.

Գրախոս. Փաստերի ուժը և անկեղծության հմայքը: Ղուկասյան Մ. Բաց նամակ Լրիկու միլիոն հասցեով.—Եր., 1974 // Սովետ. գրակ.—1975.—№ 6.—էջ 151—154:

1976

Պոետիկայի հարցեր.—Եր.: Հայաստան, 1976.—463 էջ:

Ավետիք Իսահակյանը և ողմանտիզմը // Ավանդույթները և զեղարվեստական զարգացումը.—Եր., 1976.—էջ 269—339:

Արձակ: Արձակ բանաստեղծություն: Բալլադ: Բանասիրություն: Բանաստեղծություն: Բառախաղ // Հայկ. սովետ. հանրագիտ.—1976.—Հ. 2.—էջ 85, 234, 271—272, 298:

Բելինսկի Վիսարիոն Գրիգորևիչ // Հայկ. սովետ. հանրագիտ.—1976.—Հ. 2.—էջ 364:

Ն. Չարենցի խմբագրած առաջին ժողովածուն: [«Կորչի պատերազմը» գրքի մասին] // Սովետ. գրակ.—1976.—№ 10.—էջ 145—147:

Կենսական ճշմարտության արվեստը: (Գարրիկ Սունդուկյանի ծննդյան 150-ամյակի առթիվ) // Սովետ. Հայաստան.—1976.—21 մայիսի:

1898 թվականի ամռանը: (Անծանոթ էջեր Հովհ. Թումանյանի գրական ժառանգությունից) // Գրակ. թերթ.—1976.—2 հոկտի:

Միշտ ժամանակի հետ: (Վազգեն Մնացականյանի ծննդյան 60-ամյակի առթիվ) // Սովետ. Հայաստան.—1976.—6 հունվ.:

Ներհուն հետազոտողը: (Պիոն Հակոբյանի ծննդյան 50-ամյակը)
// Գրակ. բերք.—1976.—3 դեկտ.:

Двухсложные и трехсложные размеры армянской поэзии XIX—XX веков // Проблемы стиховедения.—Ер., 1976.—С. 167—189.

Севак Рубен // БСЭ.—1976.—Т. 23.—С. 103—104.

Рец.: Аристакесян А. Паруйр Севак.—Ер., 1974.—На арм. яз.
// Лит. Армения.—1976.—№1—2.—С. 130—133.

1977

Միսաք Մեծարենց 2-րդ վերամշ. հրատ.—Տե՛ս 1958 թ.:

Արշակ Զոպանյանի հոգվածը Եղիշե Զարենցի մասին // Բանբեր երև-վանի համալս.—1977.—№ 3.—էջ 135—142:

Բանաստեղծի որդին: [Հովհ. Թումանյանի որդու՝ Արտավազ Թուման-յանի մասին] // Գարուն.—1977.—№ 9.—էջ 47—57:

Գրականագիտություն // Հայկ. սովետ. հանրագիտ.—1977.— Հ. 3.— էջ 197—198:

Գրականության տեսություն: Գրականություն // Հայկ. սովետ. հանրա-գիտ.—1977.—Հ. 3.—էջ 199—200:

Դարի բանաստեղծը: (Եղիշե Զարենցի ծննդյան 80-ամյակը)
// Սովետ. գրակ.—1977.—№ 11.—էջ 110—114:

Դորրոլլուրով Նիկոլայ Ալեքսանդրովիչ // Հայկ. սովետ. հանրագիտ.—1977.—Հ. 3.—էջ 428—429:

Դրամա // Հայկ. սովետ. հանրագիտ.—1977—Հ. 3.—էջ 449—450:

Երգիծանք // Հայկ. սովետ. հանրագիտ.—1977.—Հ. 3.—էջ 544:

Ժամանակի և տարածության հանգույցներում: Միլվա Կապուտիկյանի «Խճանկար հոգու և քարտեզի գույներից» գիրքը // Սովետ. գրակ.—1977.—№ 4.—էջ 151—160:

Խմբագրի կողմից // Իսահակյան Ավ. Արվեստի մասին.—Եր., 1977.—էջ 5—9:

Խմբագրի կողմից // Իսահակյան Ավ. Հիշատակարան.—Եր., 1977.—էջ 3—6:

Հայ գրականության հոսանքները XX դարի սկզբին // Պատմա-բանա-սիր. հանդես / ՀՍՍՀ ԳԱ.—1977.—№ 1.—էջ 31—48.—№ 2.—էջ 47—66:

Մի մասունք Եղիշե Զարենցից: (Ծննդյան 80-ամյակի առթիվ)
// Սովետ. գրակ.—1977.—№ 1.—էջ 114—122:

Չարենցը և արդիականությունը: (Ծննդյան 80-ամյակի առթիվ) // Լե-
նինյան ուղիով.—1977.—№ 11.—էջ 38—36:

XX դարի սկզբի հայ գրականության ժանրային կազմը // Բանբեր նրե-
վանի համալս.—1977.—№ 2.—էջ 51—63:

Мысли о критике // Лит. Армения.—1977.—№ 5.—С. 102—105.

Туманян Ованес Тадевосович // БСЭ.—1977.—Т. 26.—С. 301.

Խմբ. Իսահակյան Ավ. Արվեստի մասին.—Եր.: ՀՍՍՀ ԳԱ հրատ.,
1977.—199 էջ:

Խմբ. Իսահակյան Ավ. Հիշատակարան.—Եր.: Սովետ. գրող., 1977.—
471 էջ:

1978

«Արու-Լալա Մահարին» և ողբերգիական պոեմի ավանդույթները
// Իսահակյան—100: Հորեկյանական տարեգրություն.—Եր., 1978.—էջ
288—305:

Արևմտահայ գրական քննադատության պատմությունից // Բանբեր
Նրեանի համալս.—1978.—№ 3.—էջ 97—113:

Թումանյան Հովհաննես Թադևոսի // Հայկ. սովետ. հանրագիտ.—
1978.—Հ. 4.—էջ 234—236:

Ժամանակը և անհատը: (Անհատի կոնցկպցիան զարգացած սոցիա-
լիզմի գրականության մեջ) // Գրակ. թերթ.—1978.—17 նոյեմբ.:

Լևո Կամսար // Հայկ. սովետ. հանրագիտ.—1978.—Հ. 4.—էջ 571—
572:

Լերմոնտով Միխայիլ Յուրևիչ // Հայկ. սովետ. հանրագիտ.—1978.—
Հ. 4.—էջ 593:

Հայ գրական քննադատությունը XX դարի սկզբին: (Հիմնական
հոսանքները) // Պատմա-բանասիր. հանդես / ՀՍՍՀ ԳԱ.—1978.—№ 3.—
էջ 181—193:

Մարդկության գրողը [Լ. Ն. Տոլստոյի ծննդյան 150-ամյակի առ-
թիվ] // Գրակ. թերթ.—1978.—1 սեպտ.:

Рец.: Предмет исследования—история эстетической мысли:
Апресян Г. Из истории армянской эстетической мысли. Кн. 1—2.—
Ер., 1973—1977 // Вопросы лит.—1978.—№ 9.—С. 270—278.

Ազնիվ նվիրումի մարդը: [Ալբերտ Արիստակեսյանի հիշատակին] // Գրակ. թերթ.—1979.—29 հունիսի:

Կատակերգականը // Հայկ. սովետ. հանրագիտ.—1979.—Հ. 5.—էջ 284:

Կերպար գեղարվեստական // Հայկ. սովետ. հանրագիտ.—1979.—Հ. 5.—էջ 394:

Կոմպոզիցիա // Հայկ. սովետ. հանրագիտ.—1979.—Հ. 5.—էջ 547:

Հայ գրականության պատմության ամբողջացման ճանապարհին: [Հարցազրույց «Հայ նոր գրականության պատմություն» 5-րդ հատորի հրատարակության առիթով] // Գրքերի աշխարհ.—1979.—15 հուլիսի.—էջ 4—5:

Հայ հին գրականության օրեր Պուշկինյան տանը // Գրակ. թերթ.—1979.—22 հունիսի:

Հայրենի դպրության սերմնացանը: (Ակսել Բակունցի ծննդյան 80-ամյակի առթիվ) // Հայրենիքի ձայն.—1979.—4 հուլիսի:

Զարնեցը և արդիականությունը // Զարնեցյան ընթերցումներ.—Եր., 1979.—Գիրք 4.—էջ 201—216:

Հովհաննես Թումանյան // Հայ նոր գրականության պատմություն.—1979.—Հ. 5.—էջ 246—340:

Հովհաննես Թումանյան: Գրական ժառանգության անձանոթ էջերից: (Ծննդյան 110-ամյակի առթիվ) // Գրակ. թերթ.—1979.—16 փետր.:

Հովհ. Թումանյանը և 1910-ական թվականների գրական քննադատությունը // Պատմա-բանասիր. հանդես [ՀՍՍՀ ԳԱ.—1979.—№ 2.—էջ 28—44:

Ճշմարտության զինվորը: (Մ. Նալբանդյանի ծննդյան 150-ամյակի առթիվ) // Երկրոյան Երեան.—1979.—19 նոյեմբ.:

Մեծ գրող-հրապարակախոսը, մտածողն ու հեղափոխականը: [Ելույթ Միքայել Նալբանդյանի ծննդյան 150-ամյակին նվիրված հանդիսավոր ժողովում] // Սովետ. Հայաստան.—1979.—20 նոյեմբ.: Գրակ. թերթ.—1979.—23 նոյեմբ.:

Նույնը ռուս. լեզվ. Великий писатель-публицист, мыслитель и революционер: /Выступление на торжественном собрании в Ереван-

не, посвященном 150-летию со дня рождения Микаэла Налбандяна // Коммунист.—1979.—20 ноября.

Մեծ քննադատի ավանդները: (Միք. Նալբանդյանի ծննդյան 150-ամյակի առթիվ) // Սովետ. Հայաստան.—1979.—18 նոյեմբ.:

«Միշտ կենդանի ու միշտ որոնող հոգին...» (Միքայել Նալբանդյանը Թումանյանի կյանքում և ստեղծագործության մեջ) // Գարուն.—1979.—№ 10.—էջ 7—13:

Միսաք Մեծարենց // Հայ նոր գրականության պատմություն.—Եր., 1979.—Հ. 5.—էջ 502—524:

Միքայել Նալբանդյանի արձակի գեղարվեստական համակարգը // Պատմա-բանասիր. հանդես / ՀՍՍՀ ԳԱ.—1979.—№ 3.—էջ 3—20:

Մ. Նալբանդյանի երկերի գիտական նոր հրատարակությունը // Գրող. թերթ.—1979.—14 սեպտ.:

Նալբանդյանը և արդիականությունը: (Ծննդյան 150-ամյակը) // Սովետ. գրակ.—1979.—№ 11.—էջ 130—139:

Ներածություն: Հայ հասարակական կյանքը, մշակույթը և գրականությունը XX դարի սկզբին: Դարասկզբի հայ քննադատներ: Հովհաննես Թումանյան: Միսաք Մեծարենց // Հայ նոր գրականության պատմություն.—Եր., 1979.—Հ. 5.— էջ 5—137, 138—205, 246—340, 502—524:

Զարենցը և արդիականությունը // Զարենցյան ընթերցումներ.—1979.—Գիրք 4.—էջ 201—216:

Предан бескорыстно, до святости... Эстетические взгляды М. Налбандяна) // Вопросы лит.—1979.—№ 11.—С. 150—163.

Խմբ. Բակունց Ա. Երկեր.—Հ. 2—4 / Խմբ. կող. անդամ.—Եր.: ՀՍՍՀ ԳԱ հրատ., 1979—1984:

Հ. 2: 1979.—712 էջ:

Հ. 3: 1982.—714 էջ:

Հ. 4: 1984.—663 էջ:

Խմբ. Հայ նոր գրականության պատմություն: Հ. 5.—Տե՛ս 1962 թ.:

Խմբ. Հովսեփյան Վ. Ա. Գեղագիտական ուսմունքների պատմություն: Համառոտ ակնարկ: (Ուսումնասովանդակ ձեռնարկ).—Եր.: Երևանի համալս. հրատ., 1979.—240 էջ:

Խմբ. Նալբանդյան Միք. Երկերի լիակատար ժողովածու: Հ. 1—5 / Խմբ. կող. անդամ.—Եր.: ՀՍՍՀ ԳԱ հրատ., 1979—1984:

- Հ. 1: 1979.—464 էջ;
 Հ. 2: 1980.—448 էջ;
 Հ. 3: 1982.—466 էջ;
 Հ. 4: 1983.—555 էջ;
 Հ. 5: 1984.—495 էջ;

1980

Գրականագիտական բառարան: 2-րդ հրատ.—Տե՛ս 1972 թ.:

Գրականության տեսություն: 5-րդ վերամշակված հրատ.—Տե՛ս 1961 թ.:

Առաջարան // Մակինցյան Պ. Մ. Դիմագծեր.—Եր., 1980.—էջ 3—16:

Ավանդույթի նորոգված զգացումը: (Անցյալի գրական կերպարները 30-ական թթ. պոեզիայում) // Գրականությունը և ժամանակը: Սովետահայ գրականության զարգացման հրացեր.—Եր., 1980.—էջ 84—107:

Բուալոն և կլասիցիզմի տեսությունը: [Առաջարան] // Բուալոն և քերթողական արվեստ.—Եր., 1980.—էջ 7—32:

Գրականության գիտական ուսումնասիրության ուղիներում // Կրթեր հաս. գիտ. / ՀՍՍՀ ԳԱ.—1980.—№ 11.—էջ 41—52:

Ժողովուրդը և բանաստեղծը: (Ալեքսանդր Բլոկի ծննդյան 100-ամյակի առթիվ) // Սովետ. Հայաստան.—1980.—18 դեկտ.

«Հայկական շափ»: Հարակրկնություն, անաֆորա // Հայկ. սովետ. հանրագիտ.—1980.—Հ. 16.—էջ 189, 277—278:

Հինավուրց պոեզիայի երիտասարդությունը: [Առաջարան] // Սովետահայ պոեզիա: Անթոլոգիա.—Կիև, 1980.—էջ 5—12.—Ուկր. լեզվ.:

Հմայիչ գրողը և մարդը: [Ստ. Զորյանի մասին] // Հայրենիքի ձայն.—1980.—1 հոկտ.— էջ 4:

«Հնգու դիալեկտիկան» եղիշն Զարենցի պոեզիայում (1928—1933) // Սովետահայ գրականության պոետիկան.—Եր., 1980.—էջ 9—61:

Время и личность // Концепция личности в литературе развитого социализма.—Ер., 1980.—С. 11—16.

Общее и особенное в классических направлениях армянской литературы // Ист.—филол. журн. / АН Арм ССР.—1980.—№ I.—С. 126—132.

Գրախոս. Գիտնականի կյանքը շարունակվում է: Ինչիկյան Ա. Մի-
քայել Նալբանդյանի կյանքի և գործունեության տարեգրությունը.—Եր.,
1980 // Գրքերի աշխարհ.—1980.—15 ապր.—էջ 5:

Խմբ. Գրականությունը և ժամանակը: Սովետահայ գրականության
զարգացման հարցեր / Խմբ. կողմ անդամ.—Եր.: ՀՍՍՀ ԳԱ հրատ., 1980.
—357 էջ:

Խմբ. Նալբանդյան Մ. Երկերի լիակատար ժողովածու: Հ. 2.—
Տե՛ս 1979 թ.:

Խմբ. Զրբաշյան է. Մ., Մախչանյան Հ. Մ. Գրականագիտական բա-
ռարան.—Տե՛ս 1972 թ.:

1981

Արդի սփյուռքահայ առաջադիմական գրականության զարգացման
միտումները: (Զեկուցում Հայաստանի գրողների VIII համագումարում)
// Սովետ. դրակ.—1981.—№ 7.—էջ 135—151:

Գարրիկ Սունդուկյանի միակ պատմվածքը // Պատմա-բանասիր.
հանդես / ՀՍՍՀ ԳԱ.—1981.—№ 4.—էջ 32—57:

Ժողովրդի նվիրյալը: (Հարություն Սրվաճյանի ծննդյան 150-ամյակը)
// Հայրենիքի ձայն.—1981.—16 դեկտ.:

Հայ նոր գրականության ուղղությունների ազգային յուրահատկության
հարցի շուրջը // Հորեկյանական գիտական նստաշրջանի նյութերի ժողո-
վածու: Նվիրված ԵՊՀ-ի 60-ամյակին.—Եր., 1981.—էջ 330—339:

Հայրենասիրական կորովի և նվիրումի բանաստեղծը: (Ռաֆայել Պատ-
կանյանի ծննդյան 150-ամյակի առթիվ) // Հայրենիքի ձայն.—1981.—
7 հունվ.:

Մեծարենց Միսաք Կարապետի // Հայկ. սովետ. հանրագիտ.—1981.—
Հ. 7.—էջ 441:

Գրախոս. Հետաքրքիր և գրավիչ: Բուստյան Գ. Իմաստասիրությունը
ևրկխոսություններում: Գիրք 2.—Եր., 1981 // Գրքերի աշխարհ.— 1981.
—15 սեպտ.—էջ 4:

Խմբ. Մեծարենց Մ. Երկերի լիակատար ժողովածու / Պատ. խմբ.—
Եր.: ՀՍՍՀ ԳԱ հրատ., 1981.—456 էջ:

Զորս գագաթ: Թումանյան, Իսահակյան, Տերյան, Զարինց.—Եր.: Սովետ. գրող, 1982.—468 էջ:

Գրական հուշարձաններ: [ՀՍՍՀ ԳԱ Մ. Արեղյանի անվ. գրակ. ին-տի 40-ամյակի առթիվ] // Սովետ. Հայաստան.—1982.—№ 12.—էջ 29—30:
 Լուսամիտ և անվահեր: [Հարություն Սըվաճյանի գրական-հրապարակախոսական գործունեությունը] // Գարուն.—1982.—№ 4.—էջ 73—79:
 Կյանքի և ժամանակի հետ: [Վարդգես Պետրոսյանի ծննդյան 50-ամյակի առթիվ] // Գրակ. թերթ.—1982.—17 խապտ.:

Ղևոնդ Ալիշանի «Երգք նահապետի» բանաստեղծական շարքը և նրա գեղարվեստական միասնությունը // Բանբեր Երևանի համալս.—1982.—№ 2.—էջ 22—46:

Նվիրումով ու սիրով: (Գևորգ Թաթոսյանի ծննդյան 60-ամյակը) // Գրակ. թերթ.—1982.—26 մարտի:

Շաքր Լեոն Սեդրոսի // Հայկ. սովետ. հանրագիտ.—1982.—Հ. 8.—էջ 448—449:

Ողբերգություն // Հայկ. սովետ. հանրագիտ.—1982.—Հ. 8.—էջ 611:

Պատմվածքն ընթերցվել է ժամանակակիցի աչքերով: [«Գիրքոր» ֆիլմի մասին] // Ֆիլմ.—1982.—20 հոկտ.:

Итоги, перспективы, задачи: [Ответы на анкету ВЛ] // Вопросы лит.—1982.—№ 10.—С. 51—55.

Основные итоги и задачи изучения средневековой армянской литературы // Русская и армянская средневековые литературы.—Л., 1982. Кн. 1.—С. 9—17.

Խմբ. Բակոնց Ա. Երկեր: Հ. 3.—ՏԵՄ 1979 թ.:

Խմբ. Նալբանդյան Մ. Երկերի լրակատար ժողովածու: Հ. 3.—ՏԵՄ 1979 թ.:

Խմբ. Սիմոնյան Ա. Ս. Արվեստի սոցիալական և ազգային բնույթ: Ուսումնասիրողական ձեռնարկ.—Եր.: Երևանի համալս. հրատ., 1982.—156 էջ:

Ред.: Русская и армянская средневековые литературы /Чл. редкол.—Л.: Наука, 1982.—Кн. I.—443 с.

Գեղադիրտություն և դրականություն: (Տեսական և գրական-պատմական ուսումնասիրություններ.—Եր.: Երևանի համալս. հրատ., 1983.—437 էջ:

Այս գրքի և նրա հեղինակի մասին: [Առաջաբան] // Արիստակեսյան Ա. Վ. Սիրվա Կապուտիկյան.—Եր., 1983.—էջ 3—6:

Գեղեցիկ ու հավիտենական պատվանդան: (Ալեքսանդր Շիրվանզադեի ծննդյան 125-ամյակը) // Հայրենիքի ձայն.—1983.—4 մայիսի:

Գրական ստեղծագործության տարրերի բազմազանությունը և միասնությունը // Գրական ստեղծագործություն. Վերլուծության ուղիները և սկզբունքները.—Եր., 1983.—էջ 7—48:

Գրականության կոնկրետ իմացությունը զուգակցել տեսական խոր դիտլիքների հետ // Հայոց լեզ. և գրակ. դպրոցում.—1983.—№ 1.—էջ 24—28:

Ելույթ Ա. Մյասնիկյանի անվան հանրային գրադարանի 150-ամյակին նվիրված հանդիսավոր նիստում // Հիշարժան տարեթվեր.—1983.—№ 2.—էջ 24—27:

Թումանյանի արձակի սկզբունքները // Պատմա-բանասիր. հանդես / ՀՍՍՀ ԳԱ.—1983.—№ 2—3.—էջ 21—40:

Թումանյանի ոևալիզմը: (Մի քանի հարցադրում): Հովհ. Թումանյանի նորահայտ հոգվածները // Թումանյան. Ուսումնասիրություններ և հրապարակումներ.—Եր., 1983.—Հ. 3.—էջ 9—31, 319—333:

Հայագիտության ամբիոնը: («Պատմա-բանասիրական հանդեսի» 25-ամյակի առթիվ) // Գրակ. թերթ.—1983.—8 ապր.:

Հին Ռուսիա և միջնադարյան Հայաստան: [Ռուս և հայ միջնադարյան գրականություններ ժողովածուի մասին] // Գրակ. թերթ.—1983.—18 փետր.:

Մ. Յու. Լերմոնտով: [Առաջաբան] // Լերմոնտով Մ. Յու. Ընտիր երկեր.—Եր., 1983.—էջ 5—27:

Չոպանյան Արշակ Հովհաննեսի // Հայկ. սովետ. հանրագիտ.—1983.—Հ. 9.—էջ 59—60:

Պատկեր գեղարվեստական // Հայկ. սովետ. հանրագիտ.—1983.—Հ. 9.—էջ 153:

Պատմահամեմատական գրականագիտություն // Հայկ. սովետ. հանրագիտ.—1983.—Ն. 9.—էջ 167:

Պոետիկա // Հայկ. սովետ. հանրագիտ.—1983.—Ն. 9.—էջ 348:

Պուշկին Ալեքսանդր Սերգեևիչ // Հայկ. սովետ. հանրագիտ.—1983.—Ն. 6.—էջ 461—463:

Ռեալիզմ // Հայկ. սովետ. հանրագիտ.—1983.—Ն. 9.—էջ 612—613:

Ռոմանտիզմ // Հայկ. սովետ. հանրագիտ.—1983.—Ն. 9.—էջ 696—698:

Սեր և նվիրում: (Գիրքն իմ կյանքում) // Գրքերի աշխարհ.—1983.—23 հոկտ.—էջ 2:

Վսեմ կոչում և պարտականություն // Գարուն.—1983.—№ 9.—էջ 5—6:

«Ուղիղ ճանապարհի» մեծ որոնողը: (Մտորումներ Միքայել Նալբանդյանի՝ անհատականության մասին) // Բանբեր Երևանի համալս.—1983.—№ 2.—էջ 48—74:

Поэзия скорби и борьбы: [Предисловие] // Армянские поэты нового времени.—Л., 1983.—С. 5—64.

Գրախոս՝ Նոր հանդիպում Միսաք Մեծարենցի հետ: Շարության Ա. Միսաք Մեծարենց.—Եր., 1983 // Գրքերի աշխարհ.—1983.—24 հուլիսի.—էջ 5:

Խմբ. Գրական ստեղծագործություն: Վերլուծության ուղիները և սկզբունքները / Պատ. Խմբ.— Երկ: ՀՍՍՀ ԳԱ հրատ., 1983.—402 էջ.—Ար. Գրիգորյանի, Զ. Ավետիսյանի հետ համատեղ:

Խմբ. Թումանյան. Ուսումնասիրություններ և հրապարակումներ: Ն. 3.—Տե՛ս 1964 թ.:

Խմբ. Միրզոյան Ն. Ղ. 17-րդ դարի հայ փիլիսոփայական մտքի քննական վերլուծություն.—Եր.: Երևանի համալս. հրատ., 1983.—415 էջ:

Խմբ.՝ Նալբանդյան Մ. Երկերի լիակատար ժողովածու: Ն. 4.—Տե՛ս 1979 թ.:

Խմբ. Զարենց Ե. Անտիպ և չհավաքված երկեր / Խմբ. կողմ. անդամ.—Եր.: ՀՍՍՀ ԳԱ հրատ., 1983.—711 էջ:

Միբայել Նալրանդյանը և արդիականությունը.—*Եր.*: Հայաստան, 1984.—232 էջ:

Առաջարան // Շնիցլեր Ա. Տիկին Բերտա Գարլանդ.—*Եր.*, 1984.— էջ 3—17:

«Բոլոր սկիզբների սկիզբը...» (Խ. Արովյանի ծննդյան 175-ամյակի առթիվ) // Գրակ. թերթ.—1984.—16 նոյեմբ.:

Գոգոլի արդիականությունը: (Ն. Վ. Գոգոլի ծննդյան 175-ամյակի առթիվ) // Սովետ. Հայաստան.—1984.—1 ապր.:

Խաչատուր Արովյանի ավանդույթները և Հովհաննես Թումանյանը: (Խ. Արովյանի ծննդյան 175-ամյակի առթիվ) // Պատմա-բանասիր. հանդես / ՀՍՍՀ ԳԱ.—1984.—№ 4.—էջ 3—19:

Խմբագրի կողմից // Բերմեյանի Ա., Նավասարդյան Վ. Գրականագիտության ներածություն.—*Եր.*, 1984.—էջ 3—5:

Խոսք Խաչատուր Արովյանի ծննդյան 175-ամյակին նվիրված հոբելյանական երեկոյին // Սովետ. Հայաստան.—1984.—17 նոյեմբ.: Երեկոյան երևան.—1984.—17 նոյեմբ.:

Նույնը ռուս. Выступление на юбилейном вечере, посвященном 175-летию со дня рождения Х. Абовяна. // Коммунист.—1984.—17 ноября.

Կարևոր ավանդ ազգային բանաստեղծական արվեստի ուսումնասիրության մեջ: [Առաջարան] // Բահաթրյան Ավ. Հին հայոց տաղաչափական արվեստը.—*Եր.*, 1984.—էջ VII—XXXIV:

Կես դար գրականության մեջ: [Առաջարան] // Կապուտիկյան Ս. Երկեր.—*Եր.*, 1984.—Հ. 1.—էջ 7—20:

Հգոր երգ՝ նվիրված մարդկությանը: (Դանիել Վարուժանի ծննդյան 100-ամյակի առթիվ) // Սովետ. Հայաստան.—1984.—12 հունիսի:

Մաքսիմ Գորկին և Եղիշե Չարենցը: [Առաջարան] // Գորկի Մ. Բանաստեղծություններ և լեզենդներ: Դոստոյևսկի և ուրիշները.—*Եր.*, 1984.—էջ 5—38:

Չարենցյան հավաքված մասունքներ: [Ե. Չարենցի «Անտիպ և չհավաքված երկեր» ժողովածուի մասին: Հարցազրույց էդ. Զրբաշյանի և Ա.

Զարեհի հետ] / Վարեց Հակոբ Մովսեսը // Գարուն.—1984.—№ 5.—Էջ 46—50:

Սիմվոլիզմ // Հայկ. սովետ. հանրագիտ.—1984.—Հ. 10.—Էջ 381—382:

Քննարկվում են հայ ժողովրդի էպոսի հարցերը // Գրակ. թերթ.—1984.—23 մարտի:

Быть полезным отечеству: (К 175-летию со дня рождения Хачатура Абовяна) // Лит. газета.—1984.—21 ноября.—С. 5.

Египше Чаренц и наследие Пушкина // Литературные связи. Т. 4 Русско-армянские литературные связи.—Ер.—1984.—С. 61—94.

Литературоведение // Достижения науки в Советской Армении (1920—1980).—Ер., 1984.—С. 305—315.

«Философские тетради» В. И. Ленина и проблемы художественного образа // Лит. Армения.—1984.—№3.—С. 86—95:

Գրախոս. Մեծ ուղեգծի սկիզբը: Մուշեղյան Ա. Ավետիք Իսահակյան: Վաղ տարիներ (1875—1898).—Եր., 1983 // Սովետ. Հայաստան.—1984.—30 մայիսի:

Խմբ. Բակունց Ա., Երկեր: Հ. 4.—Տե՛ս 1979 թ.:

Խմբ. Բեքմեղյան Ա. Ս. Վիպակի ժանրը հայ նոր գրականության մեջ.—Եր.: Երևանի համալս. հրատ., 1984.—120 էջ:

Խմբ. Գրականագիտության ներածություն: Քրեստոմատիա / Կազմ. Ա. Բեքմեղյան, Վ. Նավասարդյան.—Եր.: Երևանի համալս. հրատ. 1984.—308 էջ:

Խմբ. Նալբանդյան Մ. Երկերի լիակատար ժողովածու Հ. 5.—Տե՛ս 1979 թ.:

1985

Поэтика и литературное развитие.—Ер.: Совет. грох, 1985.—328 с.

Անմոռանալին: [Հայրենական պատերազմի մասին] // Գրակ. թերթ.—1985.—5 մայիսի:

Երկու խոսք: [Գր. Հակոբյանի Եղիշե Զարեհի մասին հուշադրառումների առիթով] // Բանբեր Երևանի համալս.—1985.—№ 2.—Էջ 102—103:

Քումանյանի արձակի սկզբունքները // Քումանյան. Ուսումնասիրություններ և հրապարակումներ.—1985.—Հ. 4.—Էջ 9—50:

«Կարոտս նետած լուսեղեն հեռուն...» (Վահան Տերյանի ծննդյան 100-ամյակի առթիվ) // Սովետ. Հայաստան.—1985.—18 հունիսի:

Մ. Յու. Լերմոնտով: [Առաջարան] // Լերմոնտով Մ. Յու. Երկեր.—1985.—Էջ 3—25:

Միշտ անմրցելի և գեղեցիկ: (Վահան Տերյանի ծննդյան 100-ամյակի) // Հայոց լեզ. և գրակ. դպրոցում.—1985.—№ 1.—Էջ 11—17:

... Նաև բննադատ, հրապարակախոս: [Վահան Տերյանի ծննդյան 100-ամյակի առթիվ] // Հայրենիքի ձայն.—1985.—19 հունիսի:

Սոցիալիստական ուսուցիչ // Հայկ. սովետ. հանրագիտ.—1985.—Հ. 11.—Էջ 41—42:

Վերջարան // Տերյան Վ. Բանաստեղծություններ: Ձևագրի լուսապատճենային հրատարակություն.—Եր., 1985.—Հ. 1.—Էջ 224—228:

Տերյան Վ. Բանաստեղծություններ: Լիակատար ժողովածու / Կազմ., խմբ., առաջարանը և ծանոթագր.՝ գրեց էդ. Ջրբաշյանը.—Եր.: Սովետ. դրոշ, 1985.—510 էջ:

Տերյան Վահան Սուփասի // Հայկ. սովետ. հանրագիտ.—1985.—Հ. 11.—Էջ 681—682:

Տերյանի բանաստեղծական ժառանգությունը // Գրքերի աշխարհ.—1985.—19 մայիսի.—Էջ 4:

Литературная и общественная позиция Ваана Терьяна: [Предисловие] // Терьян В. Критика и публицистика.—Ер., 1985.—С. 3—17: Лит. Армения.—1985.—№ 4.—С. 89—95.

Поэт немеркнушей мечты: [Предисловие] // Варужан Д. Стихи.—Ер., 1985.—С. 5—12.

Публицистики страстное слово: (К 100-летию со дня рождения Ваана Терьяна) // Комсомолец.—1985.—4 июня.

Խմբ. Թումանյան. Ուսումնասիրություններ և հրապարակումներ: Հ. 4.—Տե՛ս 1964 թ.:

1986

Թումանյանի պոեմները: 2-րդ վերամշ. հրատ.—Տե՛ս 1964 թ.:

Ազգային ազատագրության առաքյալը: (Րաֆֆու ծննդյան 150-ամյակի առթիվ) // Հայրենիքի ձայն.—1986.—19 մարտի.—Էջ 1—3:

Անցյալը՝ ապագային: (Ակադեմիկոս Դմիտրի Սերգենիչ Լիխաշովի ծննդյան 80-ամյակի առթիվ) // Գրակ. թերթ.—1986.—28 նոյեմբ.:

Եղիշ Զարենցի ստեղծագործական ուղին: [Առաջարան] // Զարենց Ե. Փրկերի ժողովածու.— Եր., 1986.— Զ. 1.— էջ V—XXXII:

Թեման է միջնադարյան հայ գրականությունը: [Միջնադարյան հայ գրականության հարցերին նվիրված միջազգային գիտաժողովի մասին] // Գրակ. թերթ.— 1986.— 1 օգոստ.:

Թումանյանի հետ: [«Թումանյանի պոեմները» գրքի լույս ընծայման առիթով] // Գրքերի աշխարհ.— 1986.— 21 հոկտ.— էջ 4:

Ժամանակակից գրականության զարգացման տեսական պրոբլեմները: (Հարակից զեկուցում գրողների 9-րդ համագումարում): // Գրակ. թերթ.— 1986.— 30 մայիսի: Սովետ. գրակ.— 1986.— № 8.— էջ 78—93:

Խորություն և հմայք: (Միսաք Մեծարենցի ծննդյան 100-ամյակի առթիվ) // Հայրենիքի ձայն.— 1986.— 14 մայիսի.— էջ 4:

Կյանքի, գիտական ու մանկավարժական գործունեության համառոտ ակնարկ: [Ներածություն] // Արամ Տիգրանի Ղանալանյան: Կենսամատենագիտություն.— Եր., 1986.— էջ 9—20.— է. Ա. Պիվազյանի հետ համատեղ:

Նույնը զուգահեռ ռուս. լեզվ. Краткий очерк жизни, научной и педагогической деятельности: [Предисловие]

Հանրագումար ու նրա աստիճան: (Հինգերորդ հանդիպումը «Դեի» հետ): [Էներգետիկ պոեմի՝ Վազգեն Գևորգյանի նոր թարգմանության մասին] // Սովետ.— Հայաստան.— 1986.— 26 օգոստ.:

Հինալուրց գրականության ոգով: [Միջնադարյան հայ գրականության հարցերին նվիրված միջազգային գիտաժողովի մասին] // Գրակ. թերթ.— 1986.— 26 սեպտ.:

Հրաբխային ժայթքում: (Րաֆֆու ծննդյան 150-ամյակի առթիվ) // Գրակ. թերթ.— 1986.— 21 մարտի:

Պատկանում է ժողովրդին: (Րաֆֆու ծննդյան 150-ամյակի առթիվ) // Սովետ. Հայաստան.— 1986.— 21 մարտի:

Տալտաշ և Նիկոլահիշ // Հայկ. սովետ. հանրագիտ.— 1986.— Զ. 12.— էջ 44—46:

Քնարերգություն, լիրիկա // Հայկ. սովետ. հանրագիտ.— 1986.— Զ. 12.— էջ 468—469:

Общее и особенное в направлениях новой армянской литера-

туры // Литература. Язык. Культура. Сб. посвящ. 80-летию акад. М. Б. Храпченко.—М., 1986.—С. 138—144:

Խմբ. Հայ միջնադարյան գրականության միջազգային գիտական ժողով: Զեկուցումների գրույթներ / Խմբ. կոլ. նախագահ.—Եր.: ՀՍՍՀ ԳԱ հրատ., 1986.—254 էջ.—Նույնը ռուս. և անգլ. լեզվ.:

Խմբ. Նալբանդյան Վ. Ս., Ներսիսյան Վ. Ս., Բախշինյան Հ. Գ. Հայ միջնադարյան գրականություն: Համառոտ պատմություն.—Եր.: Սովետ. գրող, 1986.—168 էջ:

Խմբ. Վարուժան Դ. Երկերի լիակատար ժողովածու, Հ. 1—3 / Խմբ. կոլ. անդամ.—Եր.: ՀՍՍՀ ԳԱ հրատ., 1986—1987,

Հ. 1, 1986.—594 էջ:

Հ. 2, 1986.—447 էջ:

Հ. 3, 1987.—720 էջ:

Ред.: Армянская и русская средневековые литературы / Чл. редкол.— Ер.: Изд-во АН Арм. ССР, 1986.—[Кн. 2].—531 с.

1987

Չարենց Ե. Հատրնտիր կազմ՝ էդ. Զորաշյան, Ա. Չարենց.—Եր.: Սովետ. գրող, 1987.—464 էջ:

Գրականագիտություն // Սովետական Հայաստան: Հայկ. սովետ. հանրագիտ.—Եր., 1987.—էջ 358—361:

Գրականության պատմագործառական ուսումնասիրության սկզբունքները // Բանբեր Երևանի համալս.—1987.—№ 2.—էջ 20—39, № 3.—էջ 12—29:

Նզիշև Չարենց, [«Հատրնտիր» ժողովածուի հրատարակման առթիվ] // Գրքերի աշխարհ.—1987.—24 մայիսի.—էջ 4.—Ա. Չարենցի հետ համատեղ:

Լույս սերմանողը (Ստեփանոս Նազարյանի ծննդյան 175-ամյակի առթիվ) // Հայրենիքի ձայն.—1987.—24 հունիսի.—էջ 6:

Հայ վիպասանության դասականը [Պ. Պոռշյանի ծննդյան 150-ամյակի առթիվ] // Հայրենիքի ձայն.—1987.—30 սեպտ.—էջ 5:

Հայկական ռեալիզմի ուսումնասիրության հրատապ խնդիրները // Հայկական ռեալիզմի տեսության և պատմության հարցեր: Հոգովածնե-րի ժողովածու.—Եր., 1987.—էջ 5—16:

Հավերժության ուղեկիցը: [Եղիշե Զարենցի ծննդյան 90-ամյակի առթիվ] // Հայոց լեզ. և գրակ. դպրոցում:—1987.—№ 2.—էջ 4:

Մարքսի և էնգելսի բանաստեղծական ժառանգությունը: [Առաջարան] // Մարքս Կ., էնգելս Գ. Չափածո երկեր:—Եր., 1987.—էջ 5—15:

Նույնը՝ Գրքերի աշխարհ.—1987.—22 նոյեմբ.—էջ 1:

Մեր հավերժական ուղեկիցը: (Ա. Ս. Պուշկինի մահվան 150-ամյակի առթիվ) // Հայրենիքի ձայն.—1987.—4 փետր.:

Պոեզիայի մշտավառ արևը: [Ա. Ս. Պուշկինի մահվան 150-ամյակի առթիվ] // Սովետ. Հայաստան.—1987.—3 փետր.:

XX դ. առաջին երկու տասնամյակների գրականություն // Սովետական Հայաստան, Հայկ. սովետ. հանրագիտ.—Եր., 1987.—էջ 502—505:

Возвращение в юность: [Предисловие] // Апресян Г. З. На крутых перевалах: Воспоминания.—Ер., 1987.—С. 3—8.

«Начало всех начал...» Традиции Хачатур Абовяна и Ованес Туманян // Хачатур Абовян. Проблемы творчества и литературных связей.—Ер., 1987.—С. 11—27, 179—198.

Գրախոս. Մատյան տառապանքի և հավատի: Հովհաննիսյան Հր. Պատերազմի դեմքը: Հուշագրական միպակ.—Եր., 1986 // Սովետ. Հայաստան.—1987.—8 մայիսի:

Խմբ. Հայկական ռեալիզմի տեսության և պատմության հարցեր. Հոգիածների ժողովածու.—Եր.: ՀՍՍՀ ԳԱ հրատ., 1987.—340 էջ.—Ս. Ն. Սարինյանի, Զ. Վ. Ավետիսյանի հետ համատեղ:

Խմբ. Վարուժան Դ. Երկերի լիակատար ժողովածու: Զ. 3.—Տե՛ս 1986 թ.:

1988

Թումանյան. Ստեղծագործության պրոբլեմներ | ՀՍՍՀ ԳԱ Մ. Արեղյանի անվ. ին-տ.—Եր.: ՀՍՍՀ ԳԱ հրատ., 1988.—514 էջ:

Բանասիրական ուղղումներ: [Կապված Թումանյանի, Տերյանի և Զարենցի ժառանգության տարբեր հարցերի հետ] // Գարուն.—1988.—№ 8.—էջ 64—69:

Ժողովրդի ճակատագիրը և պոեզիան: [Առաջարան] // Հայ դասական պոեզիա.—Կիև, 1988.—էջ 5—18.—Ուկր. լեզվ.:

Խմբագրության կողմից // Թումանյան Հովհ. Երկերի լիակատար ժողովածու.—Եր., 1988.—Զ. 1.—էջ 5—20:

Հովհ. Թումանյանի մի անտիպ հոդված // Պատմա-բնասիր. հանդես / ՀՍՍՀ ԳԱ.—1988.—№ 2.—էջ 201—211:

Նոթեր միջազգային գիտաժողովից // Գրակ. թերթ.—1988.—2 դեկտ.:
Զորքորդ հորեկանը // Զարեհյան ընթերցումներ.—Եր., 1988.—Գիրք 5.—էջ 47—52:

XX դարի հայ գրականության ազգային յուրահատկության մասին: [Զեկուցում Հայագիտական հետազոտությունների միջազգային ընկերության չորրորդ կոնֆերանսում [Ֆիրուբ, Շվեյցարիա, հոկտեմբեր 1988 թ.] // Պատմա-բնասիր. հանդես. / ՀՍՍՀ ԳԱ.—1988.—№ 4.—էջ 3—12:

Նույնը «Բաղին».—1989.—մարտ-ապրիլ.—էջ 73—81:

Поэт-Сердце народа: [Предисловие] //Туманян Ов. Избранное.—М., 1988.—С. 3—11.

Խմբ. Թումանյան Հովհ. երկերի լիակատար, ժողովածու 2. 1—6 / Գլխ. խմբ.—Եր.: ՀՍՍՀ ԳԱ հրատ., 1988—1994:

2. 1: 1988.—695 էջ:

2. 2: 1990.—637 էջ:

2. 3: 1989.—542 էջ:

2. 4: 1991.—622 էջ:

2. 5: 1994.—831 էջ:

2. 6: 1994.—671 էջ:

1989

Գրողը և ժողովուրդը. Դասական և ժամանակակից գրականության մասին.—Եր.: Սովետ. գրող, 1989.—543 էջ:

Ավելի մոտենանք Թումանյանին: [Հովհ. Թումանյանի երկերի լիակատար ժողովածուի պատգամիական հրատ. առթիվ] / Զրույցը վարեց Ռ. Գովաթյանը // Երեկոյան երեան.—1989.—23 հունիսի:

[Գրականագետ Ալբերտ Օհանյանի ծննդյան 50-ամյակի առթիվ] // Գրակ. թերթ.—1989.—28 հուլիսի:

Գրականության պատմա-գործառական ուսումնասիրության սկզբունքները // Հայ գրականության պատմա-գործառական լուսարանությամբ.—Եր., 1989.—էջ 7—56:

[Երկու խոսք Լ. Կարապետյանի՝ Թումանյանի հասարակական գործունեությանը նվիրված ուսումնասիրությունների մասին] // Նորք.—1989.—№ 11.—էջ 130:

էջեր Հովհ. Թումանյանի գրական ժառանգությանից // Գրակ. թերթ.— 1989.—3 նոյեմբ.:

Թումանյանի նոր ակադեմիականը: [Երկերի լիակատար ժողովածուի առաջին հատորի մասին] // Սովետ. Հայաստան.—1989.—18 փետր.:

Ժողովրդի հետ: [Սիւլվա Կապուտիկյանի ծննդյան 70-ամյակի առթիւ] // Երեկոյան Երեան.—1989.—20 հունվ.:

Լուրջ հարցին՝ լրջագույն մտեցում: (Մեր ուղղագրության և հարակից խնդիրների մասին) // Ավանգարդ.—1989.—10 նոյեմբ.:

Մանթագրութուններ: Թումանյանի բանաստեղծական էպոսը // Թումանյան Հովհ. Երկերի լիակատար ժողովածու: Հ. 3. Պոեմներ.—Եր., 1989.—էջ 473—539:

«Հավատս այնպես միշտ խորին էր...»: [Առաջարան] // Տերյան Վ. Երկեր.—Եր., 1989.—էջ 3—30:

Մեզ նրա ոգին է պետք: (Թումանյան—120) // Սովետ. Հայաստան.—1989.—21 փետր.:

Նամակ խմբագրությանը: [Արտ. Ոսկերչյանի «Իսկ ճշմարտությունը սա է» հոդվածի առիթով] // Գրակ. թերթ.—1989.—21 ապր.:

Ոգու փորձություն // Գրակ. թերթ.—1989.—1 հունվ.:

Տասներկուսից վերջինը: [Թամար Թումանյանի մահվան առթիւ] // Գրակ. թերթ.—1989.—22 սեպտ.:

XX դարի հայ գրականության ազգային յուրահատկության մասին.— Տե՛ս 1988 թ.:

«Человечество—одна семья» (К 120-летию со дня рождения Ованеса Туманяна) // Лит. газета.—1989.—22 фев.—С. 6.

Խմբ. Թումանյան Հովհ. Երկերի լիակատար ժողովածու.—Հ. 3.—Տե՛ս 1988 թ.:

Խմբ. Հայ գրականությունը պատմա-գործառական լուսարանությամբ / Ընդհանուր խմբ.—Եր.: ՀՍՍՀ ԳԱ հրատ., 1989.—412 էջ:

1990

Четыре вершины: Туманян, Исаакян, Терьян, Чаренц.—М.: Сов. писатель, 1990.—320 с.

Աղայան—Թումանյան. Գրական ժառանգության հարցի շուրջը: (Ղա-

գարոս Աղայանի ծննդյան 150-ամյակի առթիվ) // Պատմա-բանասիր. հանդես / ՀՍՍՀ ԳԱ.—1990.—№ 2.—էջ 41—61:

Ամենասիրելի, ամենահարազատ: (Ստեփան Զորյանը և Թումանյանի ավանդույթները): / Ստեփան Զորյան—100 / // Նորք.—1990.—№ 9.—էջ 116—127:

«Ամենից կրտսերը»: (Դերենիկ Դեմիրճյանը Թումանյանի ստեղծագործության «ձգողության դաշտում») // Լրաբեր հաս. գիտ. / ՀՍՍՀ ԳԱ.—1990.—№ 11.—էջ 3—20:

«Գուգարքի բերքը» (Վահան Միրաբյանի «Լավարի որսը» և Հովհաննես Թումանյանի) // Լրաբեր հաս. գիտ. / ՀՍՍՀ ԳԱ.—1990.—№ 12.—էջ 3—19:

Երկու բանաստեղծական համակարգ: (Թումանյան և Իսահակյան) // Գարուն.—1990.—№ 12.—էջ 78—89:

Թումանյանի քառյակները: Բալլադի ժանրը Թումանյանի ստեղծագործության մեջ: Թումանյանը թարգմանիչ: [Ներածական հոդվածներ] // Թումանյան Հովհ. երկերի լիակատար ժողովածու: Հ. 2. Քառյակներ, բալլադներ, թարգմանություններ.—Եր., 1990.—էջ 502—513, 538—548, 575—586:

Մի նամակի հետքերով: [Հովհ. Թումանյանի և վրաց բանաստեղծ Գրիգոր Ռոբակիձեի բարեկամության մասին] // Գրակ. թերթ.—1990.—7 զեկտ.:

Որպես մուտք: [Խոսք Վարդգես Ահարոնյանի մասին] // Նորք.—1990.—№ 7.—էջ 108—109:

Խմբ. Թումանյան Հովհ. երկերի լիակատար ժողովածու: Հ. 2.—ՏԽ՝ 1988 թ.:

1991

Գրողի գրական ժառանգության հրապարակումը տասնատոթյակով չի սպառվում: [Հովհ. Թումանյանի երկերի լիակատար ժողովածուի ակադեմիական հրատարակության մասին] // Գրքերի աշխարհ.—1991.—21 հունիսի.—էջ 1:

Զուգահեռ վերլուծություններ // Բանբեր Երևանի համալս. 1991.—№ 2.—էջ 3—18, № 3.—էջ 3—19:

Ծանոթագրություններ // Թումանյան Հովհ. Երկերի լիակատար ժողովածու.—Եր., 1991—Հ. 4.—էջ 519—619:

Հայ միջնադարյան գրականության ավանդույթները և Հովհ. Թումանյանը // Պատմա-բանասիր. հանդես / ՀՍՍՀ ԳԱ.—1991.—№ 1.—էջ 14—32, № 2.—էջ 23—35:

Հայրենի գիտության երախտավորը: [Խորեն Սարգսյանի ծննդյան 100-ամյակի առթիվ] // Գրակ. թերթ.—1991.—13 դեկտ.:

Մոռացված էջեր և ետն Շանթի գրական ժառանգությունից: (Նյութեր նրա երկերի գիտական հրատարակության համար) // Նորբ.—1991.—№ 6—7.—էջ 81—87:

Терьян Ваан // Армянский вопрос: Энциклопедия.—Ер., 1991.—С. 313. Туманян Ованес // Армянский вопрос: Энциклопедия.—Ер., 1991.—С. 317—318.

Խմբ. Թումանյան Հովհ. Երկերի լիակատար ժողովածու: Հ. 4.—Տե՛ս 1988 թ.:

1992

Հոգսեր և հուսեր: (Հարցազրույց ԳԱ Մ. Արեղյանի անվ. գրականության ին-տի տնօրեն, ակադեմիկոս էդ. Զորաշյանի հետ) / Վարկց Պետրոս Դեմիրճյանը // Գրակ. թերթ.—1992.—28 օգոստ.:

Պետք է հասկանալ պոեզիայի լեզուն: [Ե. Զարենցի «Ես իմ անուշ Հայաստանի» բանաստեղծության առաջին տողի ընթերցման տարակարծությունների շուրջը] // Մայրենի.—1992.—№ 1—2.—էջ 38—39:

Վահան Տերյանի բանաստեղծությունների կառուցվածքը // Պատմա-բանասիր.: հանդես / ՀՍՍՀ ԳԱ.—1992.—№ 2—3.—էջ 67—86:

1993

Գրականագիտություն: Տեսական դասընթաց: Անվագ դպրոցի համար.—Եր.: Պետ հրատ., 1993.—288 էջ:

Անհրաժեշտ լրացումներ: [Վերջին շրջանում մամուլում հրատարակված մի քանի հոդվածների առիթով: // Երկրայան Երևան.—1993.—19 օգոստ.:

Ժամանակակից գրականագիտության խնդիրները և գրականության ինստիտուտի գործունեության հիմնական ուղղությունները (Զեկուցման դրույթներ) // Նպատակ.—1993.—հուլիս—թիվ 11:

Խոսք Լրախտագիտության, [Խնկո-Ապրի անվ. մանկական գրադարանի 60-ամյակի առթիվ] // Հայաստանի Հանրապետ.—1993.—7 հոկտ.:

Կալուն բանաստեղծական ձևերը Վահան Տերյանի պոեզիայում // Բանբեր Երևանի համալս.—1993.—№ 3.—էջ 19—34:

Միակ երջանկությունը աշխատանքն է // Հայաստանի Հանրապետ.—1993.—24 սեպտ.—էջ 6:

Միայն փաստեր: // Հայաստանի Հանրապետ.—1993.—25 մայիսի.—էջ 6:

Беседа с директором института им. М. Абегамяна Эд. Джрбашьяном /Вела М. Мкртчян //Урарту.—1993.—№ 12.—С. 13.

«Во тьме недоразумения» или о неуклюжей попытке игнорировать факты //Время.—1993.—5 июня.

1994

Թումանյանը և հայ գրականության ավանդույթները.—Եր., ՀՀ ԳԱԱ հրատ., 1994.—512 էջ:

Ամենայն հայոց բանաստեղծը: [Հովհ. Թումանյանի մասին] // Հանդես Երևանի համալս. 1994.—№ 3, էջ 150—155:

Ամենքիս Թումանյանը // Մեր խոսքը.—1994.—29 հուլիսի:

Թումանյանագիտության հերթական խնդիրները // Հայաստանի Հանրապետ.—1994.—15 ապր.—էջ 6:

Թումանյանի գեղարվեստական արձակը // Թումանյան Հովհ. Երկերի լիակատար ժողովածու: Հ. 5. Գեղարվեստական արձակ.—Եր., 1994.—էջ 724—742:

Թումանյանի լույսը: [Ծննդյան 125-ամյակի առթիվ] // Հայաստանի Հանրապետ.—1994.—19 փետր.—էջ 5: Գարուն.—1994.—№ 8.—էջ 50—57:

Թումանյանի հանգերը // Բանբեր Երևանի համալս.—1994.—№ 2.—էջ 25—45:

Թումանյանի ստեղծագործության վերջին էջերը: (Հովհ. Թումանյանի ծննդյան 125-ամյակի առթիվ) // Պատմա-բանասիր. հանդես / ՀՀ ԳԱԱ.—1994.—№ 1—2.—էջ 31—52:

Թումանյանն իմ կյանքում: (Հովհ. Թումանյանի ծննդյան 125-ամյակի առթիվ / Զրույցը վարեց Վ. Սանթրյանը) // Հայաստանի Հանրապետ.—1994.—11 հունիսի.—էջ 6:

Ժամանակ, գրականություն, շափանիշներ: (Հայ գրականության և գրականագիտության այժմեական խնդիրների շուրջ) | Զրույցը վարեց՝ Ն. Ասատրյանը || Հայաստան.—1994.—5 ապրիլ:

Իբրև նախաբան կամ մի ձեռագրի ողիսականը: (Առաջաբան Հովհ. Քաջազնունու «Անդարձ ճամփորդը» հուշագրության) || Գարուն.—1994.— № 5.—էջ 71—72:

Հանրակրթական դպրոցին՝ նոր ծրագրեր ու դասագրքեր || Հայաստանի Հանրապետ.—1994.—14 հունվ.— Վլ Կիրակոսյանի հետ համատեղ:

Սիրո և հավատի ուժով: [Առաջաբան] || Կապուտիկյան Ս. Ոսկեհատիկ.—Լոս Անջելես, 1994.—էջ 7—13:

Վահան Տերյանի Թարգմանությունների տաղաչափությունը || Լրարեր հաս. գիտ. | 22 ԳԱԱ.—1994.—№ 1.—էջ 3—14:

Տարիների վաստակը: [Ազգային ակադ. թղթակից անդամ, բանասիր. գիտ. դոկտոր, պրոֆեսոր Վաչե Նալբանդյանի ծննդյան 75-ամյակի առթիվ] || Հայաստանի Հանրապետ.—1994.—26 փետր.— Վ. Ներսիսյանի հետ համատեղ:

Խմբ. Թումանյան Հովհ. Երկերի լիակատար ժողովածու: Հ. 5, 6.—Տե՛ս 1988 թ.:

1995

Վահան Տերյանի տաղաչափական համակարգը.—Երև. Պարբերական հրատ., 1995.—223 էջ:

Բանասերի նոթեր: (Հովհաննես Թումանյանի և Վահան Տերյանի բանագործության առանձին հարցեր) || Գարուն.—1995.—№ 2.—էջ 70—80:

Թեքեյանի ստեղծագործությունը համազգային արժեք է || Վահան Թեքեյան: Ժողովածու նվիրված մահվան 50-ամյակին.—Եր., 1995.—էջ 10—13:

[Խոսք Լևոն Շանթի մասին] || Հայաստան.—1995.—10 հունիսի:

Կյանքի գիտական և մանկավարժական գործունեության համառոտ ակնարկ: [Առաջաբան] || Վաչե Սմբատի Նալբանդյան: Կենսամատենագիտություն.—Եր., 1995.—էջ 9—19:

Զմարող կախարդանք: Քնարական խոհեր: [Վ. Տերյանի ծննդյան 110-ամյակի առթիվ] || Հայաստան.—1995.—9 փետր.:

Ք Ո Վ Ա Ն Դ Ա Կ Ո Ւ Ք Յ Ո Ւ Ն

Հայաստանի ԳԱԱ ակադեմիկոս էդվարդ Մկրտչի Զրբաշյանի կյանքի և գործունեության հիմնական տարեթվերը	5
Կյանքի, դիտական և դիտամանկավարժական գործունեության հա- մառոտ ակնարկ	11
Գրականություն էդ. Մ. Զրբաշյանի կյանքի և աշխատությունների մասին	34
Աշխատությունների ժամանակագրական ցանկ	44

СОДЕРЖАНИЕ

Основные даты жизни и деятельности академика НАН РА Эдварда Мкртычевича Джрбашяна	8
Краткий очерк жизни, научной и научно-педагогической деятельности	24
Литература о жизни и трудах Эд. М. Джрбашяна	34
Хронологический указатель трудов	44

ԷՆԴԱՐԴ ՄԿՐՏՉԵՎԻ ԶՐԲԱՇՅԱՆ

(Կենսամատենագիտություն)

ЭДВАРД МҚРТЫЧЕВИЧ ДЖРБАШЯН

(Биобиблиография)

Հրատ. խմբագիրներ Ա. Լ. Սահակյան, Ռ. Ա. Բաղդասարյան
Տեխ. խմբ. Զ. Հ. Սարգսյան

Հանձնված է շարվածքի 20.07.95 թ.: Ստորագրված է տպագրության
30.08.95 թ.: Զախը $70 \times 108^{1/32}$: Թուղթ № 1: Տառատեսակ «Գրքի տ-
վ: րակա»: Բարձր տպագրություն: Պայմ. 3,75 մամ., տպագր. 5,25 մա-
մուլ: Ներկ. մամուլ 5,25: Հրատ.-հաշվարկ. 5,05 մամուլ: Տպաքանակ 200:
Պատվեր 21: Գինը պայմանագրային:

ՀՀ ԳԱԱ «Գիտություն» հրատարակչություն, 375019, Երևան,
Մարշալ Բաղդասյան պող. 24 գ:

Издательство «Гитутюн» НАН РА, 375019, Ереван,
пр. Маршала Баграмяна, 24 г.

ՀՀ ԳԱԱ «Գիտություն» հրատարակչության տպարան, 378410,
ք. Աշտարակ, 2:

Типография Издательства «Гитутюн» НАН РА,
378410, г. Аштарак, 2,

